

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Koncentrace, její funkce a důsledky ve
sporném řízení**

Zpracovala: Karolína Fejglová

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Miloslava Wipplingerová, Ph.D., LL.A.

Plzeň, 2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Karolína FEJGLOVÁ**
Osobní číslo: **R19M0078P**
Studijní program: **M0421A220004 Právo a právní věda**
Téma práce: **Koncentrace, její funkce a důsledky ve sporném řízení**
Zadávající katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování

- 1) Úvod
- 2) Historický vývoj koncentrace řízení
- 3) Koncentrace řízení
- 4) Důsledky koncentrace řízení
- 5) Závěr

Rozsah diplomové práce:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

viz příloha

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Miloslava Wiplingerová, Ph.D.,LL.A.

Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2023**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

Čestné prohlášení

Tímto čestně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Koncentrace, její funkce a důsledky ve sporném řízení*“ vypracovala zcela samostatně, za použití zdrojů, které jsem řádně citovala obvyklým způsobem, a které jsou souhrnně uvedeny v seznamu zdrojů.

V Jablonci nad Nisou dne 1. ledna 2024

Karolína Fejglová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí této diplomové práce JUDr. Miloslavě Wipplingerové Ph.D., LL.A. za vstřícný přístup, odborné vedení a cenné připomínky. Také bych tímto ráda poděkovala za projevenou podporu své rodině a přátelům.

Seznam použitých zkratek

OSŘ	Občanský soudní řád
LZPS	Listina základních práv a svobod
ÚS	Ústavní soud
ZSS	Zákon o soudech a soudcích
NS	Nejvyšší soud
ZŘS	Zákon o zvláštních řízeních soudních
tzv.	Takzvaný
např.	Například
apod.	A podobně
tzn.	To znamená
sp. zn.	Spisová značka

Obsah

- 1 Úvod
 - 1.1 Vymezení pojmu princip a zásada a jejich postavení v systému práva
 - 1.2 Ústavněprávní zakotvení koncentrace řízení
 - 1.2.1 Zásada rychlosti a hospodárnosti řízení
 - 1.3 Zásady civilního procesu
 - 1.3.1 Zásada dispoziční a zásada oficiality
 - 1.3.2 Zásada projednací a zásada vyšetřovací
 - 1.3.3 Zásada volného hodnocení důkazů a legální teorie důkazní
 - 1.3.4 Zásada materiální pravdy a zásada formální pravdy
 - 1.4 Zásady úzce spjaté s koncentrací řízení
 - 1.4.1 Zásada arbitrárního pořádku a zásada legálního pořádku
- 2 Historický vývoj koncentrace řízení
 - 2.1 Období Rakouska-Uherska a období československého státu do roku 1949, resp. 1951
 - 2.1.1 Civilní řád soudní z roku 1895
 - 2.2 Období let 1949, resp. 1951 až 1989
 - 2.2.1 Zákon o zlidovění soudnictví z roku 1948
 - 2.2.2 Občanský soudní řád z roku 1950
 - 2.2.3 Občanský soudní řád z roku 1963
 - 2.3 Základní východiska současné právní úpravy zakotvená po roce 1989
 - 2.3.1 Velká novela občanského soudního řádu, zákon č. 30/2000 Sb.
 - 2.3.2 Souhrnná novela občanského soudního řádu, zákon č. 7/2009 Sb.
- 3 Koncentrace řízení
 - 3.1 Kvalifikovaná výzva k vyjádření § 114b OSŘ
 - 3.2 Koncentrace v přípravném jednání § 114c OSŘ
 - 3.3 Koncentrace dle § 118b OSŘ – koncentrace zákonná
 - 3.4 Koncentrace dle § 118c OSŘ – koncentrace soudcovská

3.5 Koncentrace dle § 119a OSŘ – koncentrace spojená s vyhlášením rozsudku

3.6 Výjimky ze zásady koncentrace

3.6.1 Zpochybnění věrohodnosti již provedených důkazů

3.6.2 Skutečnosti, které nastaly až po koncentraci

3.6.3 Skutečnosti, které účastník neuplatnil bez své viny

3.6.4 Skutečnosti doplněné na základě výzvy podle § 118a OSŘ

3.7 Další výjimky ze zásady koncentrace

3.7.1 Změna žaloby

3.7.2 Změna v okruhu účastníků

3.8 Zvláštní úpravy zásady koncentrace

3.8.1 Směnečný (šekový) platební rozkaz

3.8.2 Řízení podle části V. OSŘ

4 Důsledky koncentrace řízení

4.1. Úvahy *de lege ferenda*

5 Závěr

Resumé

Seznam použitých zdrojů a literatury

Monografie

Periodika

Judikatura

Právní předpisy

Komentáře k zákonům

Důvodové zprávy

1 Úvod

Moderní civilní soudní řízení je dynamickým prostředím, které se neustále vyvíjí, přizpůsobuje se společenským potřebám a hledá efektivní cesty ke spravedlnosti. V tomto kontextu hraje klíčovou roli koncentrace řízení, která stojí na zásadě rychlosti a hospodárnosti, a to nejen v ústavním kontextu.

Tato diplomová práce si klade za cíl poskytnout komplexní pohled na problematiku koncentrace řízení a zhodnotit její vývoj a vliv na český civilní soudní proces. V diplomové práci se zaměřím na systematickou rešerši literatury, kompilaci relevantních informací, analýzu získaných dat a jejich deskripci, abych detailně a komplexně zhodnotila problematiku koncentrace řízení.

První kapitola definuje klíčové pojmy, jako jsou principy a zásady, a zkoumá jejich roli v systému práva. Zaměřuje se na jejich význam pro formování konceptu koncentrace řízení.

Historický vývoj koncentrace řízení, detailně probíraný ve druhé kapitole, mapuje dramatické změny českého soudnictví od dob Rakouska-Uherska až po současnou právní úpravu. Velká a souhrnná novela občanského soudního řádu, zákony č. 30/2000 Sb. a č. 7/2009 Sb., představují milníky, které ovlivnily koncepci a praxi civilního procesu.

Třetí kapitola následně ponořuje čtenáře přímo do problematiky koncentrace řízení, představující specifická ustanovení, jako je kvalifikovaná výzva k vyjádření, přípravné jednání, a další právní instituty, směřující k efektivitě a rychlosti soudního procesu. Tato kapitola také zahrnuje výjimky ze zásady koncentrace a specifická ustanovení, a to směnečný (šekový) platební rozkaz a také řízení podle V. část OSŘ.

Kapitola čtyři analyzuje důsledky koncentrace řízení jak pro účastníky řízení, tak pro soudy, přičemž se zabývá možnými vlivy na efektivitu soudního procesu. Důsledky koncentrace řízení jsou neoddělitelně spojeny s procesní spravedlností a efektivitou rozhodování.

V závěrečné kapitole jsou shrnuty klíčové poznatky a formulovány závěrečné úvahy ohledně koncentrace řízení v kontextu českého civilního práva.

Práce je zakončena resumé a obsahuje detailní seznam použitých zdrojů, monografií, periodik, judikatury, právních předpisů a komentářů k zákonům, které přispěly k tomuto tématu.

1.1 Vymezení pojmu princip a zásada a jejich postavení v systému práva

Důležitým a často používaným pojmem v právní vědě je pojem princip a pojem zásada. Jelikož se práce zabývá zásadou koncentrace, je důležité podrobně vysvětlit oba pojmy, tj. princip a zásada. Jak laická veřejnost, tak i někteří autoři odborných prací tyto dva pojmy zaměňují a vnímají jako synonymum, jiní autoři pojmy odlišují.¹ Obecně platí, že rozlišení mezi těmito termíny může záviset na kontextu a oblasti, ve které jsou používány. V některých případech se mohou považovat za podobné nebo dokonce vzájemně zaměnitelné termíny, zatímco v jiných kontextech mohou být chápány s jemnými odlišnostmi. Je proto důležité při vysvětlování těchto pojmů vzít v úvahu kontext a specifický význam. V případě odlišení těchto pojmů můžeme shrnout, že je pojem princip vnímán jako pojem obecnější a širší, vztahující se k celému právnímu řádu, na druhé straně pojem zásada je chápán jako vůdčí pravidlo specifičtější, vztahující se na určitou oblast, odvětví práva, v našem případě tedy zásady civilního práva procesního. V kontextu civilního práva procesního tak existují zásady specifické, které jsou odvozeny z obecnějších principů právního systému. Můžeme zmínit například zásadu koncentrační, zásadu arbitrárního pořádku a zásadu legálního pořádku. Každá z těchto zásad odráží specifický postup, který má vliv na průběh soudního procesu. Je vhodné se jim věnovat v následujících kapitolách, aby čtenáři získali hlubší povědomí o těchto klíčových pravidlech a jejich významu v daném právním kontextu. Pro potřebu následujícího výkladu budeme tyto dva pojmy používat *promiskue*².

Existuje mnoho různých názorů na to, co přesně představuje právní princip. Jeden z přístupů, který můžeme zmínit, je definice Z. Kühna: „*Právní princip je právní pravidlo (vyjádřené kondicionální větou) tvořící základ právního institutu, zákona, právního nebo právních odvětví či právního řádu jako celku, mající pro tu*

¹ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 13

² Tamtéž, str. 14

*část práva mimořádný stupeň důležitosti a vyznačuje se vysokým stupněm obecnosti a obvykle vyjadřující vyšší hodnoty právního řádu.*³

Na otázku týkající se postavení právního principu můžeme najít odpověď například v nálezu Ústavního soudu ze dne 17. prosince 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97⁴, ve kterém je uvedeno „*Pro oblast práva z toho plyne závěr, že pramenem práva obecně, jakož i pramenem práva ústavního, a to i v systému psaného práva, jsou rovněž základní právní principy a zvyklosti.*“ Podle nálezu Ústavního soudu lze interpretovat, že ÚS považuje právní princip za pramen práva.

Právní principy plní významnou roli, zejména pak v oblasti legislativy a v oblasti interpretace a aplikace práva.⁵

1.2 Ústavněprávní zakotvení koncentrace řízení

Hlavním cílem zásady koncentrace je urychlení řízení. Cílem koncentrační zásady je zamezit účastníkům v účelovém uplatňování rozhodných skutečností a důkazů až v co nejzazším okamžiku řízení.

1.2.1 Zásada rychlosti a hospodárnosti řízení

Zásada rychlosti a hospodárnosti řízení je zakotvena na několika místech, v předpisech různé právní síly, a to například v článku 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, který požaduje, aby bylo rozhodnuto „*v přiměřené lhůtě*“, v článku 38 odst. 2 LZPS, který ukládá, aby se tak stalo „*bez zbytečných průtahů*“, ustanovení § 6 OSŘ či ustanovení § 100 odst. 1 OSŘ.⁶

Tyto principy jsou vzájemně silně propojeny, protože obvykle s prodlužující se dobou trvání řízení stoupají i jeho náklady (výdaje účastníků, náklady zastoupení).⁷

Zásada rychlosti má za cíl zajistit co nejrychlejší průběh řízení, vzhledem k tomu, že pouze rychlá ochrana porušených či ohrožených práv může být efektivní. Mezi opatření, která mají předejít zbytečným průtahům, řadíme například určení lhůty, do níž musí být rozhodnuto. Ustanovení § 75c odst. 2 OSŘ stanoví, že

³ KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech: k úloze právních principů v judikatuře*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0483-3, str. 136

⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 17. prosince 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97

⁵ WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 7., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde Praha, 2014. ISBN 978-80-7201-940-3, str. 59

⁶ WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 7., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde Praha, 2014. ISBN 978-80-7201-940-3, str. 70

⁷ SVOBODA, Karel; ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces*. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-279-3, str. 27

o návrhu na předběžné opatření musí být rozhodnuto bezodkladně, nejpozději do 7 dnů. K této problematice se také vyjadřoval Ústavní soud, a to ve svém nálezu ze dne 10. května 2017, sp. zn. IV. ÚS 736/17⁸, ve kterém judikoval, že toto ustanovení platí nejen pro soudy první instance, ale přiměřeně i na soudy odvolací. K urychlení procesu přispívá také ustanovení § 158 odst. 3 OSŘ, které umožňuje doručení stejnopisu vyhotovení rozsudku při skončení jednání, popřípadě v následujícím 4. odstavci je upraveno odeslání stejnopisu vyhotovení rozsudku ve lhůtě třiceti dnů ode dne vyhlášení rozsudku. Dalším klíčovým prvkem je pak též koncentrace řízení, jemuž budeme věnovat podrobnou pozornost v následujících kapitolách.

Zásada hospodárnosti vyjadřuje požadavek, aby řízení proběhlo s co nejnižšími náklady, přičemž se má zabránit průtahům a zbytečným nákladům, jak účastníkům řízení, tak soudu, resp. státu.⁹ K zachování zásady hospodárnosti, obsahuje Občanský soudní řád několik ustanovení. V § 112 OSŘ je upraveno společné řízení. Pokud má ke spojení věcí dojít rozhodnutím soudu, je nezbytné, aby toto spojení bylo v souladu s principem hospodárnosti, a to s cílem urychlit projednání věci a snížit náklady pro stát či účastníky.¹⁰ Dožádání, které je uvedeno v § 39 OSŘ, představuje žádost příslušného soudu o provedení určitého úkonu jiným soudem, namísto něj samotného. Jednou z podmínek tohoto dožádání je, že dožadující soud by mohl tento úkon vykonat pouze s neúčelnými náklady nebo obtížemi. Jako poslední si představíme ustanovení § 12 OSŘ, které upravuje delegaci, jež se dělí na delegaci nutnou a delegaci vhodnou. Delegace vhodná se účelově využívá s cílem dosáhnout hospodárnějšího a rychlejšího řízení. Nicméně, zároveň je důležité respektovat právo na zákonného soudce. Z tohoto důvodu by mělo být ustanovení vykládáno restriktivně.

1.3 Zásady civilního procesu

Tyto zásady se v jednotlivých druzích civilního procesu uplatňují rozdílně, v nalézacím řízení představují jeden z rozlišovacích prvků řízení sporného a řízení nesporného.¹¹ Principy se obvykle soustředí na procesní role soudu a účastníků řízení, zahrnující jejich iniciativu a aktivity v průběhu procesu. Mohou být

⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 10. května 2017, sp. zn. IV. ÚS 736/17

⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 2., aktualizované vydání. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-571-5. str. 49, 50

¹⁰ SVOBODA, Karel. *Občanský soudní řád: komentář*. 3. vydání. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-828-3.

¹¹ ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 31

kombinovány či modifikovány, avšak nesmí být zcela změněny. Zmíněné odvětvové principy vytvářejí dvojice opačného významu.¹²

1.3.1 Zásada dispoziční a zásada oficiality

Zásada dispoziční se projevuje skrze dispozici (nakládání), a sice jak v možnosti disponovat řízením, tak v možnosti disponovat s předmětem řízení. Disponovat řízením má možnost účastník například tak, že žalobce podáním žaloby řízení zahájí nebo zpětvzetím žaloby přivodí zastavení řízení soudem. Druhou možností je možnost disponovat s předmětem řízení, a to například tím, že účastník omezí nebo rozšíří své návrhy v průběhu řízení, účastníci uzavrou soudní smír atd. Tímto účastníci vykonávají vliv, a to jak na zahájení, průběh, rozsah i skončení řízení.¹³ Zásadou dispoziční je ovládáno sporné řízení, soud návrhy účastníků nemůže zpravidla překročit, ledaže zákon stanoví specifický postup vypořádání vztahů mezi účastníky (§ 153 odst. 2 OSŘ).¹⁴ Je nutné poznamenat, že i v případě sporného řízení postupuje soud po zahájení z úřední povinnosti a z úřední povinnosti též zkoumá, zda jsou splněny zákonné předpoklady pro průběh řízení. Není tedy nezbytné, aby byl spor stranami dalšími návrhy podněcován, soud by měl být schopen samostatně zajistit správný průběh řízení.¹⁵

Zásada oficiality naopak znamená, že procesní iniciativa je v rukou soudu, který samostatně rozhoduje o zahájení řízení a současně určuje předmět řízení. Účastníci zde mají omezenou možnost svými úkony řízení ovlivňovat. Zásada oficiality je charakteristická zejména pro nesporná řízení. Důvodem je rovněž skutečnost, že v nesporném řízení jsou brány v úvahu i jiné zájmy, než pouze soukromé zájmy účastníků a že se zde promítá právní ochrana slabších stran.¹⁶ Toto však není absolutní pravidlo, i v nesporném řízení existuje možnost podání návrhu na zahájení řízení, jako je například řízení o úschovách dle § 289 a násl. ZŘS.¹⁷

¹² WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 7., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde Praha, 2014. ISBN 978-80-7201-940-3 str. 73

¹³ Tamtéž, str. 73,74

¹⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-714-6. str. 65

¹⁵ WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 7., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde Praha, 2014. ISBN 978-80-7201-940-3 str. 74

¹⁶ Tamtéž

¹⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-714-6. str. 65

1.3.2 Zásada projednací a zásada vyšetřovací

Zásada projednací se uplatňuje ve sporném řízení, kde, jak již bylo uvedeno, se vychází ze zásady dispoziční. Podle této zásady mají strany povinnost uvést veškerá nutná skutková tvrzení, týkající se uplatňovaných nároků, což se nazývá povinnost tvrzení, z čehož plyne i tzv. břemeno tvrzení, a nabídnout k těmto tvrzením odpovídající důkazy, tzv. povinnost důkazní, z čehož jim plyne tzv. důkazní břemeno. Sankcí za neunesení některého z uvedených břemen je rozhodnutí v neprospěch toho z účastníků, jehož dané břemeno tížilo.¹⁸ „*Povinnost tvrzení a povinnost důkazní jsou ve sporném řízení naplněním projednací zásady, která stanoví, že je zásadně věcí účastníků řízení tvrdit skutečnosti a označit důkazy k prokázání svých skutkových tvrzení. Nesplnění povinnosti tvrzení není procesním právem sankcionováno jako nesplnění jiné procesní povinnosti, ale následkem je rozhodnutí, které vyzní v neprospěch účastníka, který svou povinnost tvrzení nesplnil.*“, jak bylo uvedeno v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. května 2010, sp. zn. 28 Cdo 1396/2010¹⁹. Cílem je zde tedy rozhodnout sporné otázky, o kterých soudce rozhoduje na základě přednesených skutkových tvrzení a navržených důkazů.²⁰ Zásada projednací je uvedena v § 101 odst. 1 písm. a) a b) OSŘ a také specifikována v § 120 odst. 1 OSŘ

Zásada vyšetřovací neboli zásada vyhledávací či inkviziční spočívá v tom, že za objasnění skutkového stavu, potřebného k požadovanému rozhodnutí, nese odpovědnost soud. Povinnost účastníků uvádět rozhodné skutečnosti a nabízet důkazy není vyloučena, avšak tato povinnost není spojena s procesním břemenem. Soud má povinnost náležitě věc vyšetřit. Cílem je zde zjištění pokud možno pravdivého stavu věci. Účelem této zásady je garantovat, aby neunesení důkazního břemene či břemene tvrzení nevedlo nevyhnutelně k neúspěchu v řízení účastníkovi, jež tato situace postihuje.²¹ Tato zásada nalézá uplatnění především v řízení nesporném.

¹⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 35

¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. května 2010, sp. zn. 28 Cdo 1396/2010

²⁰ ZÁHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-714-6. str. 67

²¹ ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 36

1.3.3 Zásada volného hodnocení důkazů a legální teorie důkazní

Pro skutkové zjištění slouží procesní dokazování, což představuje právem stanovený postup soudu při získávání zpráv o skutečnostech, které jsou klíčové pro rozhodnutí.²² Poslední fází je poté hodnocení důkazů. V § 132 OSŘ je uvedeno, že soud hodnotí důkazy podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti; přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo v řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci. Tato úvaha však vždy musí reflektovat racionální a logicky srozumitelný úsudek.²³ V rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 5. ledna 2006, sp. zn. 33 Odo 1191/2003²⁴ je vyjádřeno následující: „*Hodnocením důkazů se rozumí myšlenková činnost soudu, kterou je provedeným důkazům přisuzována hodnota závažnosti (důležitosti) pro rozhodnutí, hodnota zákonnosti, hodnota pravdivosti, popřípadě věrohodnosti.*“

Zásada volného hodnocení důkazů znamená, že soud stanoví skutkový stav na základě vlastního hodnocení důkazů, jež není omezováno žádnými právními předpisy. To znamená, že žádný právní předpis neukládá soudci, jakou důkazní sílu má přiznat jednotlivým důkazním prostředkům. Aby bylo zabráněno libovůli soudce, je nezbytné řádné odůvodnění rozhodnutí, ze kterého musí být patrné, jak soud k jednotlivým důkazům přistupoval. Naše civilní právo procesní je založeno na této zásadě.

V případě **legální teorie důkazní** soud striktně posuzuje soulad daného důkazu se zákonem. To zahrnuje posouzení, zda jej zákon jako důkaz v soudním řízení dovoluje, zda byl získán a proveden v souladu se zákonem. V civilním soudním řízení se tato zásada projevuje pouze výjimečně, například při hodnocení veřejných listin. To je upraveno v § 134 OSŘ. Nově lze také odkázat i na ustanovení § 133b OSŘ, které pro řízení ve věcech duševního vlastnictví stanoví důkazní sílu ohledání přiměřeného vzorku zboží tak, že zjištění ze vzorku má soud za prokázané vůči veškerému zboží.²⁵

²² STAVINHOVÁ, Jaruška. *Občanské právo procesní: řízení nalézací*. Učebnice (Iuridica Brunensia). Brno: Iuridica Brunensia, 1996. ISBN 80-85964-25-2. str. 149

²³ ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 37

²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. ledna 2006, sp. zn. 33 Odo 1191/2003

²⁵ WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 7., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde Praha, 2014. ISBN 978-80-7201-940-3 str. 77

1.3.4 Zásada materiální pravdy a zásada formální pravdy

Zásada materiální pravdy vyjadřuje ideu, podle níž soud poskytuje v civilním soudním řízení ochranu právům a právem chráněným zájmům, o jejichž existenci je zcela přesvědčen na základě skutkových zjištění o věci odpovídajících skutečnému stavu.²⁶ Nemůže si klást za cíl poznání úplné pravdy v každém případě, to by byl požadavek nereálný, který by znamenal, že tam, kde skutečný stav věci poznat dostupnými prostředky nelze, nemůže soud vůbec rozhodnout.

Zásada formální pravdy znamená dodržení určitých forem, podle nichž je dán výsledek procesu, který buď je, nebo není v souladu se skutečností. Tato zásada je zaměřena na zjednodušení postupu soudu při vytváření závěrů o skutkovém stavu věci. V souladu se zásadou formální pravdy soud postupuje podle formálně stanovených pravidel pro rozhodnutí, kdy za splnění určitých předpokladů vydává rozhodnutí, aniž by se snažil zjistit skutkový stav.²⁷ Mezi projevy formální pravdy můžeme řadit například institut kvalifikované výzvy (§ 114b OSŘ), rozsudek pro uznání (§ 153a OSŘ) nebo rozsudek pro zmeškání (§ 153b OSŘ).

1.4 Zásady úzce spjaté s koncentrací řízení

1.4.1 Zásada arbitrárního pořádku a zásada legálního pořádku

Zásada arbitrárního pořádku, označována též jako zásada jednotnosti řízení, znamená, že řízení od svého zahájení do vynesení rozhodnutí probíhá jako jeden celek, v rámci něhož je možné činit procesní úkony a vnášet do řízení nové skutečnosti a důkazy po celou dobu jeho průběh, a to dokonce i v odvolacím řízení. Tento postup je stanoven pouze v hrubých obrysech, tak jak je dán logikou věci, v podstatě jej určuje soud (a proto je někdy označován jako arbitrární neboli libovolný pořádek).²⁸ Soud může následně směřovat průběh řízení tak, aby byl dosažen účel řízení, tedy aby byla věc úplně, spravedlivě a bez zbytečných průtahů projednána. Během jednání je to právě soudce, kdo zahajuje, řídí a končí jednání, má pravomoc udělovat a odnímat slovo, řídit proces dokazování a přijímat vhodná opatření k zajištění dosažení cíle jednání. Soudce také vyhláší rozhodnutí.²⁹

²⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 39

²⁷ Tamtéž str. 40

²⁸ WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 7., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde Praha, 2014. ISBN 978-80-7201-940-3, str. 77

²⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 41

Zásada legálního pořádku je tedy opakem – řízení je strukturováno do přesně definovaných etap, přičemž každá etapa je spojena s určitými procesními úkony, které nelze realizovat v pozdější fázi řízení. Takovému strukturování by odpovídala současná právní úprava vykonávání řízení, které se ze zákona rozpadá do dvou fází, a to do fáze nařízení výkonu a fáze provedení rozhodnutí.³⁰ Přičemž první fáze potom podmiňuje nastoupení fáze druhé. Určitým odrazem zásady legálního pořádku je i struktura řízení o vyslovení přípustnosti převzetí a dalším držení ve zdravotním ústavu (§ 66 a násl. ZŘS) či fáze přezkoumání pohledávek při likvidaci pozůstalosti, kdy se pohledávky přezkoumávají dle seznamu, a tím i jednotlivé námitky musejí být učiněny v konkrétní části tohoto procesu (§ 254 ZŘS).

Jedním z klíčových prvků zásady legálního pořádku je tzv. koncentrace řízení. Tato zásada se stala vůdčí zásadou klasického sporného nalézacího řízení. V řízení podle části páté OSŘ, tedy v řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, se rovněž uplatní koncentrace řízení, jak stanoví § 250d OSŘ. Koncentraci řízení můžeme dále nalézt i v rámci rozkazního řízení, zejména v případě námitek proti směnečnému nebo šekovému platebnímu rozkazu. Tyto námitky musejí být uvedeny ve lhůtě stanovené zákonem, k později uvedeným námitkám soud nepřihlíží. V nesporných řízeních dle ZŘS se koncentrace řízení obecně neuplatňuje, což vyplývá z povahy těchto řízení a převládající vyšetřovací zásady. Naopak, v tzv. jiných řízeních dle ZŘS se princip koncentrace aplikuje. Soud v těchto řízeních může nařídit přípravné jednání (i když je to zcela výjimečné) a v odvolacím řízení bude aplikována zásada neúplné apelace.³¹

Zásada eventuální doprovází koncentraci řízení a projevuje se ve způsobu, jakým účastníci řízení přistupují k povinnosti tvrdit skutečnosti a navrhopvat důkazy, přičemž klade důraz na procesní opatrnost. S ohledem na očekávanou koncentraci řízení se účastníci aktivně zabývají nejen rozhodnými skutečnostmi a důkazy, ale také navrhopují všechny další relevantní skutečnosti a navrhopují k nim důkazy pro případ, že by se staly rozhodnými během následujícího řízení (tj. postup

³⁰ HAMUEÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 26

³¹ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava; ZHRADNÍKOVÁ, Radka a SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-683-9. str. 103

in eventum). Eventuální princip nelze považovat za vůdčí odvětvový princip civilního procesu a jde spíše o možný důsledek uplatnění zásady koncentrační.³²

V. Hora definuje zásadu eventuální jako synonymum pro zásadu koncentrační. Podstatu této zásady vidí v tom, že strana je povinna v určité fázi řízení vykonat veškeré procesní úkony, které jsou pro danou fázi stanoveny, a to pod následkem prekluze. I když by jeden z těchto kroků sám o sobě stačil k dosažení cíle, ostatní kroky jsou učiněny pro případ potřeby.³³

³² ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 41 - 43

³³ HORA, Václav *Učebnice civilního práva procesního*, Praha: Všechno, 1947, str. 210-212

2 Historický vývoj koncentrace řízení

Pro správné a hlubší pochopení stávající právní úpravy, a to bez ohledu na to, o jaké právní odvětví, obor či konkrétní institut se jedná, je vždy nutné se nejprve zaměřit na historickoprávní souvislosti, události a právní úpravu, která té současné předcházela. Jen tak jsme následně schopni ji nejen pochopit, ale také kriticky posoudit a zhodnotit a na základě těchto poznatků navrhnout řešení jednotlivých problematických aspektů pro budoucí právní úpravu.

Právní systém každého státu je formován politickými, sociálními, kulturními a historickými faktory, což odráží hodnoty a priority dané společnosti. Právní předpisy, soudní rozhodnutí a právní instituce jsou také ovlivňovány politickým vývojem a společenským kontextem, což může mít vliv na interpretaci a uplatňování práva. O to více platí toto pravidlo pro právní principy, na nichž je daná právní úprava postavena a z nichž vychází, což se samozřejmě týká i tzv. odvětvových principů uplatňujících se v civilním soudním řízení.³⁴ V. Hora upozorňuje, že zákon, kterým je regulováno civilní soudní řízení, vychází z určitých všeobecných zásad. Tyto zásady mohou být různé v různých dobách a státech, což odráží to, co je v dané době a daném státě považováno za nejvhodnější, čerpaje z historických zkušeností a současných potřeb.³⁵

2.1 Období Rakouska-Uherska a období československého státu do roku 1949, resp. 1951

S ohledem na společný historický a související právní vývoj s rakouskými zeměmi se musíme zaměřit na vývoj rozsahu uplatnění zásady koncentrace řízení na našem území, již od dob Rakouska-Uherska, a to konkrétně na konec 19. století.

2.1.1 Civilní řád soudní z roku 1895

Zákon č. 113/1895, o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní, dále jen „ČŘS“), nabyt účinnosti ke dni 1. ledna 1898. Na základě recepčního zákona č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého, byl začleněn do československého, přesněji českého právního řádu. Právní systém tehdejšího Československa se totiž vyznačoval právním dualismem, kdy v Čechách platil rakouský právní řád a na Slovensku uherský. Vzhledem k vysoké právní kvalitě ČŘS, která byla ostatně typickým rysem celého

³⁴ HAMUEÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 30

³⁵ HORA, Václav. *Učebnice civilního práva procesního*, Praha: Všehrd, 1947, str. 207

rakouského právního řádu, nebyla nutná nová „česká“ civilní procesní úprava, a proto byl ČŘS ponechán jako hlavní právní předpis regulující civilní soudní řízení až do 31. prosince 1950. Civilní proces prošel v tomto rozsáhlém období pouze dílčími změnami.

Určitým předchůdcem dnešní přípravy jednání byl dle ČŘS institut tzv. prvního roku (§ 230 ČŘS, § 239 ČŘS, § 440 ČŘS). Ještě před jeho nařízením měl soud povinnost zkoumat náležitosti žaloby a dodržení procesních podmínek. První rok pak sloužil k dalšímu vyjasnění procesních otázek mezi soudem a účastníky řízení, případně i k ukončení daného řízení formou smíru, rozsudku pro zmeškání, uznání žalovaného nebo vzdání se žalobce. Soud se však v této fázi nezabýval skutkovými tvrzeními stran, první rok nesloužil ani k navrhování důkazů.

Pro zjištění stanoviska žalovaného sloužila výzva k odpovědi na žalobu ve formě přípravného podání (§ 243 ČŘS, resp. § 78 ČŘS). Rozhodnutí o jejím využití bylo ponecháno na uvážení soudce. Oproti současné právní úpravě institutu kvalifikované výzvy dle § 114b OSŘ, pokud žalovaný nevyhověl ve stanovené lhůtě výzvě k vyjádření, měl žalobce možnost navrhnout vydání rozsudku pro zmeškání (§ 398 ČŘS). Zásadní odlišnost od současné právní úpravy spočívá především v ochraně žalovaného.

Po vyjádření se žalovaného k žalobě předseda senátu dle dosavadních výsledků nařídil ústní přelíčení nebo po vyžádání si rozhodnutí senátu (§ 244 ČŘS) tzv. přípravné řízení (§ 245 a násl. ČŘS). V době mezi nařízením ústního přelíčení a jeho konáním měly strany možnost sdělit zvláštním přípravným podáním návrhy, útočné a obranné prostředky, tvrzení a důkazy, jež nebyly zahrnuty v žalobě nebo v odpovědi na žalobu, a které si přály uplatňovat během přelíčení (§258 ČŘS).

Přípravné řízení přitom bylo svým účelem podobné dnešnímu přípravnému jednání dle § 114c OSŘ, avšak s výraznými rozdíly. Jedním z hlavních rozdílů byla možnost nařízení přípravného řízení i v případě, že předseda senátu již předtím učinil výzvu k vyjádření se žalovaného.

Přípravné řízení bylo možno naříditi i na návrh žalobce po nařízením ústního jednání, a dokonce i v průběhu ústního jednání, pokud se tento postup jevil vhodným k usnadnění zjištění skutkového stavu a urychlení řízení, aniž by došlo ke zvýšení nákladů (§ 246 ČŘS).

Účastníci přípravného řízení mohli uvádět skutková tvrzení a navrhopvat důkazy bez omezení obsažených v jejich přípravných podáních (§ 252 CŘS). Podobně jako v současném přípravném jednání, i v tomto případě se však uplatňovala koncentrace řízení, což znamenalo, že po skončení přípravného řízení nebylo možno uplatňovat další tvrzení či navrhopvat další důkazy (§ 263 CŘS). Výjimku tvořila ta skutková tvrzení či důkazy, jejichž uplatnění neodporovala druhá strana, nebo pokud jejich navrhopvatel prokázal, že v době přípravného řízení neměl vědomost o existenci těchto nároků, stejně jako o nově přednesených tvrzeních, důkazních prostředcích a námitkách proti důkazům.

Zákon rovněž upravoval situace, kdy se jedna ze stran sporu nedostavila k přípravnému řízení. Nedostavení se jedné ze stran nemělo automaticky za následek negativní důsledky pro tuto stranu, což se liší od současné právní úpravy. Přípravné řízení za takové situace proběhlo s tím účastníkem, který se k němu dostavil. Soud následně na jeho návrh nařídil nový rok a současně poučil o následcích, jež by mělo opětovné nedostavení se druhé strany. Zákon tak poskytoval účastníkovi možnost napravit svou procesní pasivitu, a nedostavivší se účastník nebyl ihned procesně sankcionován, jak je tomu za současné právní úpravy. Nutno však podotknout, že taková úprava mohla přispět ke vzniku průtahů v rámci daného konkrétního řízení.

Tzv. ústní přelíčení bylo ovládáno zásadou arbitrárního pořádku (§ 193 CŘS). Strany sporu mohly uvádět nové skutečnosti a důkazy až do konce ústního jednání (do prohlášení jednání za skončené předsedou senátu) (§ 179 CŘS), s výjimkou případů, kdy bylo již uskutečněno přípravné řízení. K zabránění záměrných průtahů ze strany účastníků řízení měl soud možnost prohlásit takový návrh za nepřipustný, pokud nové skutečnosti a důkazy nebyly dříve předneseny zřejmě s úmyslem protahovat řízení a pokud by jejich připuštění výrazně zdrželo vyřízení sporu. Jednalo se tak o období soudcovské koncentrace řízení, která se uplatňovala již v případě učiněných návrhů, jak bylo dříve upraveno v již zrušeném ustanovení § 118c OSŘ. Ponechání volnosti soudci při rozhodování, zda prohlásit určitý návrh z důvodů nadbytečných průtahů za nepřipustný, přitom kladlo na soudce daleko vyšší zodpovědnost za průběh řízení, než je tomu v současné právní úpravě. Soudce je nyní v postavení pouhého „hlídače“ formálních procesních předpisů, bez většího vlivu na průběh konkrétního řízení.

K zamezení zneužívání možnosti uvádět nové skutečnosti a důkazy v rámci ústního jednání bez omezení sloužilo i případné uložení pořádkového trestu advokátovi, bylo-li mu možné přičíst hrubé zavinění při takovém jednání (§ 179 ČŘS). Alternativně byla možnost uložení povinnosti náhrady nákladů řízení té straně, která takový návrh učinila, a soud takový návrh připustil, rozhodný nebyl přitom výsledek řízení (§ 44 ČŘS).

Na rozdíl od současné právní úpravy ČŘS neobsahoval ustanovení o možnosti vydání rozsudku pro uznání na základě fikce uznání (§ 114b OSŘ, § 114c OSŘ). Rozsudek pro uznání bylo možné vydat pouze na základě skutečného uznání nároku žalovaným, tedy na základě jím učiněného dispozičního úkonu (§ 395 ČŘS). Z teoretického hlediska zcela nekoncepční a problematická právní úprava fikce uznání nároku, které se budu ještě věnovat podrobněji v následujících kapitolách, tedy nemá oporu ani v historické právní úpravě.

Možnost uplatňování nových skutečností a důkazů v rámci odvolacího řízení byla regulována v § 482 ČŘS. Ten stanovil že skutkové okolnosti a důkazy, které se podle obsahu procesních spisů prvního soudce a skutkové podstaty rozsudků nevyskytly ve stoličce první, smějí v odvolacím řízení předneseny pouze za účelem dokázání nebo vyvrácení tvrzení uvedených v úvodu odvolání. Nové skutečnosti a důkazy bylo v řízení odvolacím možné přednést pouze za účelem podpory nebo vyvrácení odvolacích důvodů, nikoli ve věci samé. Nicméně i tyto skutečnosti a důkazy byly koncentrovány, a to ve vztahu k odvolateli odvolacím spisem nebo přípravným podáním (§ 482 ČŘS) a ve vztahu k tzv. odvolacímu odpůrci do lhůty čtrnácti dnů po obdržení odvolacího spisu (§ 468 ČŘS). K uvedenému je však nutné upozornit na skutečnost, že zákon nikde nevymezoval, co může být považováno za odvolací důvody, k jejichž podpoře či naopak vyvrácení bylo možné uvést nové skutečnosti a důkazy.³⁶

2.2 Období let 1949, resp. 1951 až 1989

Podstatným zásahem do právní úpravy civilního procesu a soudnictví byly až zákony č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, a následně zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád).

³⁶ HAMUĚÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 30-35

2.2.1 Zákon o zlidovění soudnictví z roku 1948

Hlavním cílem zákona o zlidovění soudnictví bylo usnadnění soudnictví a jeho přiblížení občanům. To bylo dosaženo celkovým zjednodušením procesních předpisů, reorganizací soudnictví a povýšením laických soudců, tzv. soudců z lidu, nad profesionální soudce. Tuto změnu umožnila především početná převaha soudců z lidu nad profesionálními soudci v rámci senátního rozhodování, které se stalo pravidlem v řízení. Další významnou změnou bylo postupné potlačování zásady formální pravdy, kde hlavní důraz byl kladen na pravdu materiální. Současně byl zaveden systém úplné apelace, což umožnilo uvádět nové skutečnosti a důkazy v odvolacím řízení bez omezení. (zrušení § 482 ČRS).

2.2.2 Občanský soudní řád z roku 1950

Na zákon o zlidovění soudnictví v brzké době navázal nový občanský soudní řád, zákon č. 142/1950 Sb., účinný od 1. ledna 1951. Spolu s občanským zákoníkem a se zákonem o právu rodinném byl součástí kodifikačních prací, které navazovaly na Ústavu 9. května a jejichž úkolem bylo přizpůsobit dřívější právní řád poměrům společnosti budující socialismus.³⁷ Tento zákon odstranil dosavadní procesní dualismus a unifikoval právní úpravu civilního soudního řízení pro celé území republiky. Zároveň pokračoval v rozvíjení započatého trendu, který spočíval v uplatnění zásady materiální, respektive objektivní pravdy, jako vůdčí zásady civilního soudního řízení.

Na zásadu materiální pravdy navazovaly další zásady, které měly posloužit k její efektivní realizaci. Cílem řízení bylo zjistit skutečnou pravdu, a všechny ostatní zásady měly být podřízeny tomuto účelu. Základními principy se tak stala zásada vyšetřovací či zásada oficiality. Soud z úřední povinnosti opatroval a prováděl i takové důkazy, které nenavrhl žádný z účastníků, pokud byly pro rozhodnutí významné (§ 88 odst. 2 z. č. 142/1950 Sb.). I přesto, že bylo možné zahájit civilní soudní řízení na návrh, princip dispoziční byl v tomto období velmi omezen ve prospěch státu, který disponoval značnou pravomocí zasahovat do dispoziční volnosti účastníka.

Zásada koncentrační se v civilním procesu neuplatňovala z důvodu převahy výše uvedených zásad. Jedinou výjimkou byly námitky proti směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu (§ 423 odst. 3 z. č. 142/1950 Sb.). Ty bylo možné

³⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

uplatnit ve lhůtě tří dnů od doručení platebního rozkazu, k později vzneseným námitkám již soud nepřihlížel.

Odvolací řízení bylo v té době postaveno na systému úplné apelace, účastníci odvolacího řízení mohli uvádět nové skutečnosti a důkazy bez omezení (§ 176 písm. c) a § 183 odst. 1 z. č. 142/1950). Řízení o dalším z řádných opravných prostředků, stížnosti, bylo charakterizováno možností uplatňování nových skutečností a důkazů. Všechny výše uvedené zásady měly sloužit jedinému cíli, a to zvýšení možnosti kontroly a vlivu státu v jednotlivých řízeních, posíleného i prostřednictvím rozsáhlé účasti státního zastupitelství v řízení.

2.2.3 Občanský soudní řád z roku 1963

V šedesátých letech vstupuje totalitní socialistický stát do nové fáze svého vývoje.³⁸ To se samozřejmě projevilo i v oblasti práva a v nové kodifikaci základních právních odvětví, včetně civilního práva procesního. S dosažením socialismu dochází jak k pronikavým změnám ve společenských vztazích, tak i ke změnám v metodách činnosti státních orgánů. To vyžadovalo, aby nová úprava občanského soudního řízení plně odpovídala poměrům společnosti, která již dosáhla socialismu.³⁹

Nový občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb., nabyl účinnosti dnem 1. dubna 1964, a byl vytvořen v souladu s ideovými principy obsaženými v Ústavě z roku 1960. Tato ústava vyhlásila vybudování socialismu, což mělo za následek změny v lidských vztazích a postupné odumírání sporů s budoucí předpokládanou nepotřebností státních orgánů.⁴⁰ Tomu odpovídala i úprava procesu, který celou tíhu jeho vedení přenesl na soud. Soud byl povinen zjišťovat skutkový stav věcí, a to bez ohledu na to, zda strany v procesu byly či nebyly aktivní. Vycházel z koncepce jednotného civilního procesu a nerozlišoval mezi řízením nalézacím a řízením exekucním a mezi řízením sporným a nesporným.⁴¹ Současně byly přijaty občanský zákoník, zákon o rodině, zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, zákoník mezinárodního obchodu, zákon o rozhodčích řízeních v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů.

³⁸ ZOUFALÍK, František, DVORÁK, Bohumil. K vývoji a perspektivám českého civilního procesu. *Právní fórum*, roč. 6, č. 1, str. 2

³⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

⁴⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

⁴¹ NYKODÝM, Jiří, Novela občanského soudního řádu, *Bulletin advokacie* 8/2000, str. 10

Nový občanský soudní řád ve svých základech navázal na předchozí dva procesní předpisy, přičemž tyto přizpůsobil podmínkám již dokončeného socialistického pojetí státu. Vůdčí zásadou civilního soudního řízení byla zásada materiální pravdy. Ta měla v té době ideologickou funkci, která spočívala v odůvodňování státní intervence do řízení.

I nadále zásada koncentrace řízení v civilním procesu nenašla své místo ani opodstatnění, odvolací řízení bylo založeno na systému úplné apelace. Výjimku opět představovaly pouze námitky proti směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu, které bylo nutné uplatnit ve lhůtě tří dnů od jeho doručení, přičemž k později uplatněným námitkám již soud nepřihlížel (§ 175 OSŘ v tehdejší znění).⁴²

Občanský soudní řád vycházel z nerealistických možností soudu působit preventivně, předcházet soudním sporům. Většina ustanovení občanského soudního řádu byla formulována příliš stručně, a proto byla aplikace často dotvářena zejména soudní praxí. Před rokem 1989 byl občanský soudní řád pětkrát novelizován. Tyto novely buď z dnešního pohledu nebyly významné, nebo byly koncipovány proti duchu civilního procesu. Po roce 1989 byl občanský soudní řád rovněž mnohokrát novelizován. Některé z jeho novelizací, byly vyvolány nutností změnit procesní předpis v důsledku zákonných změn hmotného práva. Všechny změny měly směřovat k posílení práva na spravedlivý proces.⁴³

2.3 Základní východiska současné právní úpravy zakotvená po roce 1989

Po roce 1989 došlo ke změně dosavadní koncepce civilního soudního řízení, která byla jednou z priorit zákonodárce. Bohužel nebylo možné ihned přistoupit k rekodifikaci civilního práva procesního. Proto byly nejpálčivější problémy řešeny pomocí celé řady dílčích novelizací. Z těchto novelizací je v souvislosti s tématem této práce třeba připomenout především zákon č. 171/1993 Sb., který do českého civilního procesu opětovně zavedl institut rozsudku pro uznání a rozsudku pro zmeškání, jako jedny z projevů zásady formální pravdy. Právní úprava rozsudku pro zmeškání byla víceméně shodná se současnou právní úpravou. Na rozdíl od současné právní úpravy bylo možné vydat rozsudek pro uznání pouze na základě dispozičního úkonu žalovaného. „Fikce“ uznání nároků a s tím související další

⁴² HAMUEÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 35-39

⁴³ Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

posílení zásady formální pravdy byly do občanského soudního řádu zavedeny až později. K nejvýraznějším změnám v celkovém pojetí civilního soudního řízení došlo prostřednictvím tzv. velké novely občanského soudního řádu, zákon č. 30/2000 Sb., a takzvané souhrnné novely občanského soudního řádu, zákon č. 7/2009 Sb.

2.3.1 Velká novela občanského soudního řádu, zákon č. 30/2000 Sb.

Výrazný posun od zásady materiální pravdy k zásadě formální pravdy, a to i v souvislosti se znovuzavedením koncentrace řízení do českého civilního práva procesního, byl realizován až tzv. velkou novelou občanského soudního řádu, zákonem č. 30/2000 Sb., jejíž účinnost nastala k 1. lednu 2001. Už dle důvodové zprávy byla tato novela prvním krokem ke komplexní rekodifikaci procesního civilního práva. Konkrétně jedním z cílů návrhu zákona bylo, aby z činnosti soudců byly odstraněny zbytečné průtahy, a aby soudy rozhodovaly o občanských právech nebo závazcích v přiměřené době.⁴⁴

Základním cílem novely občanského řádu bylo motivovat jak soudy, tak účastníky řízení, k pozitivní změně svého chování v procesu. Soudy měly za cíl zajistit, aby byl proces připraven tak, aby v nařízeném jednání bylo možno ihned rozhodnout. Účastníci řízení měli za cíl převzít odpovědnost za proces u soudu, a tedy měli proto uvádět všechna rozhodná skutková tvrzení i důkazy včas a v takové fázi řízení, aby soud mohl připravit jednání tak, aby bylo možné při tomto jednání rozhodnout. Novela však nebyla při prosazování těchto cílů dostatečně důsledná a poskytovala poměrně široký prostor pro zachování tehdejší praxe, kdy první jednání u soudu často plnilo funkci jakéhosi prvního roku, během kterého se soud a účastníci teprve seznamovali s předmětem sporu.⁴⁵

K urychlení civilního soudního řízení měla sloužit především efektivní příprava soudního jednání. Velká novela upravila dosavadní znění § 114 OSŘ a zároveň zavedla § 114a OSŘ, který se týká přípravy jednání a jejího obsahu. Jednalo se však pouze o drobné změny dosavadní právní úpravy.

Významným prvkem v rámci přípravy jednání bylo zavedení tzv. kvalifikované výzvy dle § 114b OSŘ. Dosud totiž soud neměl efektivní prostředky vůči žalovanému, kterými by ho přiměl k vyjádření se k žalobě, což vedlo ke zbytečným prodlužováním soudního řízení. Napříště již mohl soud ze zákonem

⁴⁴ Tamtéž

⁴⁵ NYKODÝM, Jiří, Novela občanského soudního řádu, *Bulletin advokacie* 8/2000, str. 10

stanovených podmínek usoudit, že žalovaný, v případě jeho pasivního přístupu, nárok uznává a vydat rozsudek pro uznání. V souvislosti s tímto ustanovením došlo samozřejmě i ke změně § 153a OSŘ, který doposud upravoval vydání rozsudku pro uznání výlučně pouze za situace, že žalovaný svým učiněným dispozičním úkonem vůči soudu nárok uplatňovaný v žalobě uznal.

I v souvislosti s ustanovením § 114b OSŘ hovoří někteří autoři o koncentraci řízení.⁴⁶ Nejde však o koncentraci v pravém slova smyslu. Žalovaný lhůtou poskytnutou mu soudem k vyjádření se totiž není omezen ve svém právu navrhnout další skutečnosti a důkazy i v dalším průběhu řízení. Negativní následek pro žalovaného ve formě rozsudku pro uznání přichází v úvahu teprve tehdy, pokud se žalovaný nevyjádří k žalobě. V tomto případě se však nejedná toliko o projev zásady koncentrace řízení, jakožto spíše o projev zásady formální pravdy.⁴⁷

Prostřednictvím těchto procesních nástrojů se zcela nepochybně podařilo naplnit jeden ze záměrů tvůrců velké novely, a to zrovnoprávnění pozice žalovaného s pozicí žalobce ve sporném řízení. Praxe ukazovala, že kvalifikovaná výzva k vyjádření začala být nalézacími soudy masivně využívána a že se již zřídka najde žalovaný, který by na takovou výzvu nereagoval a k žalobě se řádně a včas nevyjádřil. V tomto ohledu novela nepochybně přispěla ke zlepšení procesní disciplíny účastníků, zejména žalovaných.⁴⁸

Nicméně i koncentrace v pravém slova smyslu, a to ve formě zákonné koncentrace dle § 118b OSŘ a soudcovské koncentrace dle § 118c OSŘ byla touto novelou občanského soudního řádu opětovně zavedena do českého civilně procesního práva. Obě tato ustanovení měla sloužit k posílení odpovědnosti účastníků za průběh řízení a zjištění a prokázání skutkového stavu.⁴⁹

V čem velká novela neuspěla, je zejména výše zmíněný pokus o zavedení soudcovské koncentrace řízení a možnost rozhodnutí bez nařízení jednání, jen na základě listinných důkazů. Proč k tomu došlo, lze vysvětlit poměrně jednoduše:

⁴⁶ IŠTVÁNEK, František. In DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. Díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, str. 523

⁴⁷ HAMUEÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 40, 41

⁴⁸ JIRSA, Jaromír. Perspektivy českého civilního procesu. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 12 str. 427

⁴⁹ HAMUEÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 41

Soud mohl přistoupit k oběma rozhodnutím pouze na základě návrhů účastníků, a nikoliv na základě své vlastní úvahy.⁵⁰

Zákonná koncentrace řízení však nepůsobila pro veškerá civilní řízení, ale byla omezena na ta, která byla výslovně vymezena v ustanovení § 118b OSŘ, v tehdejší znění. Dle důvodové zprávy se přitom jednalo o řízení, u nichž to vyžadovala potřeba (společenský zájem) na soustředěném řízení a urychleném rozhodnutí věci.⁵¹

Koncentrace řízení, i když ne v tak striktní podobě, však ovlivňovala i ostatní řízení, včetně zákonem stanovených výjimek ze zákonné a soudcovské koncentrace řízení. Uvedená koncentrace souvisí se zavedením systému tzv. neúplné apelace, na kterém je od účinnosti tzv. velké novely postaveno odvolací řízení. Účastníci řízení na prvním stupni tak napříště mohli uplatňovat nové skutečnosti a důkazy pouze do vyhlášení rozhodnutí, o čemž museli být soudem řádně poučeni (§ 119a OSŘ). Další skutečnosti nebo důkazy mohly uplatnit pouze za podmínek ustanovení § 205a OSŘ.⁵² Nicméně nelze opomenout, že ne vždy bývaly odvolací soudy důsledné ve vztahu k zákazu nových tvrzení a důkazních návrhů po rozhodnutí soudu prvního stupně.⁵³

Koncentrace řízení k okamžiku vyhlášení rozhodnutí soudem prvního stupně se netýkala (mimo případů přísnějších koncentrací dle § 118b OSŘ, § 118c OSŘ a § 175 odst. 4 OSŘ) řízení uvedených v § 120 odst. 2 OSŘ, tedy těch, kde se uplatňovala jako vůdčí zásada vyšetřovací, odvolání proti procesním usnesením a odvolání ve věcech výkonu rozhodnutí. V těchto případech nebyli účastníci omezeni v tvrzení nových skutečností a navrhování nových důkazů pouze na řízení na prvním stupni.

Tzv. velká novela občanského soudního řádu byla, a to nejen z hlediska zásady koncentrace řízení, pro celkové pojetí českého civilního práva průlomovou.

⁵⁰ JIRSA, Jaromír. Perspektivy českého civilního procesu. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 12 str. 427

⁵¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

⁵² HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 42

⁵³ JIRSA, Jaromír. Perspektivy českého civilního procesu. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 12 str. 427

Další velký posun k zásadě formální pravdy a zásady koncentrační přinesla až tzv. souhrnná novela občanského soudního řádu, zákon č. 7/2009 Sb.⁵⁴

2.3.2 Souhrnná novela občanského soudního řádu, zákon č. 7/2009 Sb.

Průtahy v řízení byly odedávna velkým problémem českého soudnictví. Průtahy řízení se týkají zdržení a zbytečných průtahů v průběhu soudních procesů. Tyto průtahy mohou být způsobeny různými faktory, jako jsou složitost případu, přetížení soudů, nedostatečná efektivita soudního systému, odvolání, nebo nečestné taktiky účastníků řízení. Problematika průtahů řízení může mít negativní dopady na spravedlivý přístup k soudnímu systému. Český soudní systém se v průběhu let snažil implementovat různá opatření a reformy, aby zlepšil efektivitu a urychlil soudní procesy. Některá z opatření zahrnují změny v procesním právu, digitalizaci soudnictví, a snahu o omezení zneužívání odvolacích možností. Tyto kroky mají za cíl zkrátit dobu trvání soudních řízení a zajistit rychlejší přístup ke spravedlnosti.

K odstranění průtahů v řízení směřovala celá řada větších či menších novelizací občanského soudního řádu, které se snažily zefektivnit a urychlit soudní procesy. Na tuto problematiku se zaměřila i tzv. souhrnná novela občanského soudního řádu, zákon č. 7/2009 Sb., s účinností (až na výjimky) k 1. červenci 2009. Platí však, že zákonem to jen začíná a bude až věcí praxe, zda se to skutečně podaří.⁵⁵

Tato novela přitom vychází z Programového prohlášení vlády ze dne 17. ledna 2007, které v oblasti justice stanovilo jako základní cíle a priority tyto oblasti: zjednodušení procesních předpisů, odbřemenění soudců, a především zamezení průtahů v civilním soudním řízení, k čemuž mají napomoci i dva výše zmíněné cíle.

Mezi základní oblasti, které si souhrnná novela dala za cíl změnit, proto patřilo: nová úprava systému doručování, zjednodušení systému protokolace, efektivní obrana proti průtahům v řízení, omezení rozsahu odůvodnění rozhodnutí soudu, posílení postavení notáře jako soudního komisaře v dědickém řízení a odstranění nedostatků, které vyplývají z poznatků praxe.⁵⁶

⁵⁴ HAMUEÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 42

⁵⁵ JIRSA, Jaromír. Souhrnná novela občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 6, str. 198

⁵⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Souhrnná novela však, na rozdíl od předchozích četných novelizací občanského soudního řádu, které byly převážně dílčího charakteru, zvolila odlišný přístup. K dosažení stanoveného cíle provedla novela zásadní koncepční změny v dosavadní právní úpravě. Tyto změny vedly k opuštění některých dosavadních zásad civilního soudního řízení, a český civilní proces tak přešel k zásadám, které byly dříve vnímány spíše jako okrajové a kasuistické.⁵⁷

Jedním z nástrojů, který měl směřovat k dosažení cíle, tedy rychlosti řízení jako jednoho z prvků práva na spravedlivý proces, bylo podstatné zvýšení procesní odpovědnosti účastníků civilního soudního řízení za průběh a výsledek řízení. To se projevilo především ve výrazném posílení dosavadní právní úpravy zásady koncentrace řízení, tedy odpovědnosti účastníků za včasné zjištění skutkového stavu.⁵⁸

Souhrnná novela navazuje na velkou novela i tím, že posiluje význam přípravy jednání, v souladu se zásadou rozhodnutí při jediném jednání. Někteří soudci prováděli „předjednání“ věci s účastníky již před novelou. Při tomto méně formálním úkonu soudu docházelo zejména k pokusu o smír, a pokud ke smíru nedošlo, tak k podrobnému probrání věci. To znamenalo seznámení účastníků s předběžným názorem soudce a zejména k tzv. inventuře skutkových tvrzení, tedy vyjasnění sporných a nesporných skutečností – v souladu s § 120 odst. 4 OSŘ, podle kterého není třeba shodná tvrzení prokazovat.

S přípravným jednáním je spojen významný důsledek – koncentrace řízení, tedy zákaz předkládání novot (tvrzení a důkazních návrhů) v řízení. Jde o koncentraci zákonnou, která nastává k okamžiku skončení přípravného jednání nebo výjimečně na žádost účastníků do konce lhůty určené soudem, přičemž tato lhůta nesmí přesáhnout 30 dnů. A protože tato koncentrace nastává ze zákona, bylo z procesního předpisu vypuštěno ustanovení o koncentraci soudcovské (§ 118c OSŘ), které se v praxi příliš neujalo.

Ve sporném řízení by tedy mělo zásadně platit: Účastník bude soudem důsledně veden v rámci celé přípravy jednání (nejen při samotném přípravném jednání) k tomu, aby plně využil svoji aktivitu ve vztahu tvrdit rozhodné skutečnosti a plnit důkazní povinnost. Spolu s koncem přípravného jednání, případně s koncem

⁵⁷ HAMUĚÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 43

⁵⁸ HAMUĚÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 43, 44

dodatečně stanovené lhůty, nastane v řízení významný mezník. A pokud účastník začne být aktivní až po tomto okamžiku, může to pro něj mít závažné procesní důsledky, neboť již bude uplatňován zákaz předkládání novot.

Výše uvedená ustanovení mohou působit jako přílišná tvrdost, avšak je nutné znovu zdůraznit princip spravedlnosti, který náleží bdělým. Zároveň platí, že zodpovědný účastník bude mít dostatek času, aby soudu předložil vše, co předložit hodlá.

Nejen v rámci přípravného jednání přinesl zákon do řízení prvky koncentrace. V případě, kdy nedojde k přípravnému jednání, bude tlustou imaginární červenou čarou okamžik skončení prvního jednání (§ 118b odst. 1 OSŘ).

K drobné změně však došlo také u tzv. kvalifikované výzvy (§114b odst. 1 OSŘ), která umožňuje následné vydání rozsudku pro uznání. Zákon umožňuje soudu kvalifikovanou výzvu vydat ne tam, kde to uzná za vhodné podle rozumné úvahy, ale pouze tam, kde to „vyžaduje povaha věci nebo okolnosti případu“. Tato formulace může být v řadě případů předmětem odvolání (dovolání) proti rozsudkům pro uznání a důvodem nejasností v soudní praxi. Dochází dokonce ke zpřísnění podmínek, za nichž lze výzvu vydat, a rovněž podmínek pro vydání rozsudku pro uznání. Jinak řečeno, povinností soudu nyní bude mnohem pečlivěji zkoumat náležitosti žaloby před vydáním kvalifikované výzvy, což má zřejmě zabránit jistým automatismům, k nimž v praxi docházelo. Některé soudy totiž výzvy používaly paušálně ve všech sporných věcech s cílem vhodného zahájení řízení, což zjevně v souladu se zákonodárcovým záměrem není přípustné.

Důležitá změna dotýkající se institutu kvalifikované výzvy podle § 114b odst. 1 OSŘ nastala v souvislosti s novelizací zákona o vyšších soudních úřednících. Nadále je vyšší soudní úředník oprávněn vydávat usnesení dle § 114b odst. 1 OSŘ za situace, kdy sám vydá platební rozkaz, k němuž připojí kvalifikovanou výzvu pro žalovaného, uloží mu, aby se ve lhůtě nejméně 30 dnů od podání odporu vyjádřil, jinak že se bude mít za to, že žalobou uplatněný nárok uznává.

Přestože novela obsahuje více dílčích změn, lze konstatovat, že její úspěch závisí na tom, jak účelně se bude v budoucnu aplikovat § 114c OSŘ a jak soudy budou tuto novou právní úpravu interpretovat a uplatňovat v praxi. Proto je uvedené ustanovení zcela klíčové v celé novele. Skrývá v sobě potenciál, který by bylo

škoda nevyužit a neposunout civilní řízení kupředu vhodným směrem – k mnohem větší efektivitě procesu, od nikam nevedoucího jednání po jednání ke koncentrovanému postupu a rozhodnutí v rozumné době, tedy až na vzácné výjimky u prvního jednání ve věci.

Vše by mělo směřovat k tomu, aby se nadále zodpovědný účastník v rozumné době skutečně dočkal rozhodnutí, aby soud měl dostatečně velký bič na účastníka nezodpovědného a mohl si zjednat v řízení odpovídající autoritu.⁵⁹

Všechny tyto kroky zákonodárce vedly ve svém důsledku k postupnému upuštění od dosud dominantního postavení zásady materiální pravdy. Český civilní proces se prostřednictvím těchto prvků přiklonil spíše na stranu pravdy formální, s důsledky, které z toho vyplývají. Nelze však tvrdit, že by zásada formální pravdy byla zásadou dominantní. Obě tyto zásady se vzájemně doplňují, a nelze je rozhodně vykládat odděleně od ostatních zásad českého civilního procesu, zejména od zásad dispoziční, oficiality, projednací a vyšetřovací. V konkrétním řízení pak také záleží na aktivitě samotných účastníků daného řízení a jejich větší či menší míře zodpovědnosti za průběh řízení. Zásada formální pravdy totiž ve velké části případů vzniká jako následek jejich pasivního přístupu. Z těchto důvodů proto nelze teoreticky tvrdit, že by zásada formální pravdy po nabytí účinnosti zákona č. 7/2009 Sb. byla hlavní zásadou civilního procesu. Lze však souhlasit s tím, že tato novela jistě posílila dosavadní prvky zásady formální pravdy, a to i prostřednictvím prohloubení koncentrace řízení.

Souhrnná novela tak po novele občanského soudního řádu zákona č. 171/1993 Sb. a tzv. velké novele občanského soudního řádu mění dosavadní koncepci českého civilního práva procesního. Tato novela představuje další krok v procesu, který by mohl být vnímán jako začátek celkové rekonstrukce civilního procesu, což je vývoj vítaný. V určitých směrech však novela bohužel zůstává i nadále pouze v půli cesty. Zákonodárce sice v některých aspektech čerpal inspiraci ze zahraniční právní úpravy, avšak lze podotknout, že tak učinil zcela nesystémově. Je třeba zdůraznit, že současná právní úprava může paradoxně v některých ohledech přispívat k dalším průtahům v civilním soudním řízení.⁶⁰

⁵⁹ JIRSA, Jaromír. Souhrnná novela občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 6, str. 198

⁶⁰ HAMUEÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 44

Avšak nebude-li chtít soudce rozhodnout, žádný zákon jej k tomu nedonutí – a naopak, bude-li chtít rozhodnout, v podstatě k tomu žádný procesní předpis nepotřebuje. Bude-li účastník mít v úmyslu činit obstrukce a oddálit konečné rozhodnutí, bude tak moci činit i za nové právní úpravy – a naopak, bude-li mít snahu dočkat se konečného rozhodnutí co nejdříve (a narazí na soudce, který postupuje v řízení koncentrovaně), bude mít nyní snadnější roli. Bude však bezesbytku i nadále platit bonmot, který používal Soudce (s velkým S) JUDr. Josef Rubeš: „*Procesní právo, to vlastně žádné právo není, to je jen berlička opravdového práva – hmotného.*“⁶¹

⁶¹ JIRSA, Jaromír. K souhrnné novele občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 1, str. 2

3 Koncentrace řízení

Zásada koncentrace řízení se stala vůdčí zásadou klasického sporného nalézacího řízení na základě novely OSŘ zákonem č. 7/2009 Sb., známé jako souhrnná novela. Koncentrace řízení znamená, že zákon vymezuje určitý úsek řízení, ve kterém účastníci mají povinnost tvrzení a povinnost důkazní.⁶² Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 19. dubna 2006, sp. zn. 30 Cdo 350/2006⁶³ uvedl: *„Jde o zákonný zákaz adresovaný soudu, nikoliv o prostor k uvážení soudce, který by se promítl do rozhodnutí o věci závěrem, zda účastník splnil povinnost tvrzení a povinnost důkazní. To pak ovlivňuje i úvahu o tom, zda jsou splněny zákonem stanovené podmínky pro provedení důkazu, který nebyl účastníky navržen, ve smyslu ustanovení § 120 OSŘ.“*

Koncentrací se nastoluje skutkový a důkazní „stopstav“.⁶⁴

Při dosahování cílů civilního procesu se vzájemně střetává několik hledisek. Rozhodnutí by mělo zohledňovat zjištěný skutkový stav a vycházet ze skutečných poměrů tak, aby vytvářelo předpoklad pro jeho vnímání jako spravedlivého nejen samotnými účastníky, ale i širokou veřejností. Naopak je nutné zohlednit efektivnost vyřízení věci v rozumném časovém rámci a s adekvátními náklady. Zjišťování skutkového stavu závisí nejen na tom, zda bylo konkrétní skutkové tvrzení účastníkem předneseno nebo důkazní prostředek navržen, ale i na tom, zda se tak stalo včas. Koncentrace řízení omezuje rovněž soud v provádění důkazů z vlastní iniciativy, neboť soud může provést jen ty důkazy, které vyplývají z obsahu spisu a jejichž potřeba provedení vyšla najevo do okamžiku koncentrace⁶⁵, jak bylo konstatováno v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2008, sp. zn. 29 Odo 1538/2006⁶⁶ – *„Přitom dále platí, že i v režimu zákonné koncentrace řízení podle § 118b odst. 1 odst. 1 o. s. ř. není soud zbaven povinnosti provést i jiné (než účastníky navržené) důkazy, jestliže potřeba jejich provedení vyšla v řízení najevo (§ 120 odst. 3 o. s. ř.). Zákonná koncentrace řízení omezuje soud v rozsahu těchto*

⁶² ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-714-6. str. 69

⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. dubna 2006, sp. zn. 30 Cdo 350/2006

⁶⁴ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni: civilní proces z pohledu účastníka*. Praktická knihovna (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-733-0. str. 499-501

⁶⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-714-6. str. 181

⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2008, sp. zn. 29 Odo 1538/2006

aktivit potud, že může brát v úvahu jen takové důkazy, jejichž potřeba provedení vyšla najevo do skončení prvního jednání, které se ve věci konalo. “

Okamžikem, kdy koncentrace nastává, je skončení přípravného jednání, v případě, že se přípravné jednání nekonalo, tak koncentrace nastává skončením prvního jednání ve věci samé. V obou případech má soud možnost účastníkům poskytnout lhůtu k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností. Tato lhůta by neměla přesáhnout 30 dnů od skončení přípravného jednání či prvního jednání ve věci. Jedná se o lhůtu soudcovskou, která může být prodloužena, avšak pouze do celkového limitu 30 dnů. Tato možnost prodloužení může být relevantní v situacích, kde jedna strana uvede tvrzení a navrhne důkazy až poslední den lhůty, což by druhé straně neumožnilo dostatečný čas na reakci.⁶⁷

K později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům smí soud přihlídnout pouze, pokud se jedná o skutečnosti nebo důkazy, které jsou uvedené v kapitole 3.6.

Následky koncentrace nenastávají rovněž tehdy, jestliže soud účastníky o následcích koncentrace nepoučil.⁶⁸ „*Tzv. koncentrace řízení proto nenastává nejen - jak se uvádí v § 118b odst. 3 o. s. ř. - tehdy, jestliže účastníci nebyli poučeni v případech uvedených v § 118b odst. 2 části věty za středníkem a § 114c odst. 5 o. s. ř., ale vždy, jestliže účastníci nebyli o tzv. koncentraci řízení a o jejich účincích poučeni jednak v předvolání k přípravnému jednání, k jednání nebo k dalšímu jednání, jednak před skončením přípravného jednání, jednání nebo dalšího jednání, má-li v této době nastat tzv. koncentrace řízení.*“, jak bylo vyjádřeno v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. října 2013, sp. zn. 33 Cdo 2026/2012⁶⁹.

Soudy dosud v některých případech, zejména ve skutkově náročných sporech, občas obcházejí zákonnou koncentraci například tím, že o koncentraci účastníky předem nebo na konci ústního jednání nepoučí, nebo tím, že první jednání neodročí, ale formálně jen přeruší, tj. rozloží první jednání do více částí a odloží tak skončení prvního jednání ve smyslu § 118b odst. 1 OSŘ.⁷⁰

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-714-6. str. 182

⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. října 2013, sp. zn. 33 Cdo 2026/2012

⁷⁰ REMEŠ, Jiří. *Praktický úvod do civilního řízení sporného*. Právní praxe. V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-871-9. str. 263-269

I přes uplynutí několika let od zavedení koncentrace řízení, stále existuje mnoho soudců, kteří si na tento institut nezvykli a do své praxe jej nezařadili. Důvodem může být i skutečnost, že adekvátní poučení vyžaduje pečlivou a časově náročnou přípravu řízení.⁷¹

Je-li skutkové tvrzení předneseno nebo důkazní prostředek navržen opožděně, soud prvního stupně k nim nesmí přihlížet. Pokud by soud přesto provedl důkaz, který byl opožděně navržen, a následně jej zohlednil ve svém rozhodnutí ve věci, vytvořil by tím vadu řízení, která by podle okolností mohla vést až ke zrušení jeho rozhodnutí. V případě, kdy se soud opožděně tvrzenou skutečností nebo opožděně navrženým důkazem zabývá z důvodu, že je dána některá z výše uvedených výjimek, je povinen vysvětlit, proč takovou výjimku považuje za důvodnou.⁷²

Současná podoba koncentrace řízení čelí kritice ze strany odborné veřejnosti.⁷³ Odborná veřejnost kritizuje příliš rigidní podobu, která omezuje aktivní roli soudce. Účinky koncentrace nastávají ze zákona i tehdy, kdy nově tvrzené skutečnosti a nově navržené důkazy v konkrétním řízení nezpůsobují žádné prodlení.⁷⁴

3.1 Kvalifikovaná výzva k vyjádření § 114b OSŘ

Pokud je to vyžadováno povahou věci nebo okolnostmi případu, jakož i tehdy, bylo-li o věci rozhodnuto platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem, může soud na místo výzvy prosté, nebo pokud není na prostou výzvu včas a řádně reagováno, žalovanému uložit povinnost podat písemné vyjádření ve věci.

"Povaha věci" a "okolnosti případu" nejsou v každé souzené věci takové, aby mohl soud mechanicky kvalifikovanou výzvu vydat. Soud by proto neměl kvalifikovanou výzvu vydávat v situacích, kdy je z obsahu spisu zřejmé, že je žalovaný jinak aktivní, evidentně nárok uplatněný žalobou nemá v úmyslu uznat a

⁷¹ ÚLEHLOVÁ, Simona, Přežije koncentrace řízení, anebo se vydáme francouzskou cestou? *Bulletin advokacie* 3/2023 str. 34

⁷² ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-714-6. str. 182

⁷³ CHALUPA, Radim. Nezdařenou koncentrací do slepé uličky civilního procesu. *Právnik*. AV ČR, Ústav státu a práva, 2015, roč. 154, č. 7, ISSN 0231-6625. str. 582

⁷⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-714-6. str. 182

hodlá se plnohodnotně zúčastnit sporu v řízení před soudem..“ jak uvedl Ústavní soud ve svém nálezu III. ÚS 3964/17, ze dne 20. března 2018⁷⁵.

O kvalifikované výzvě se hovoří proto, že klade na vyjádření žalovaného určité požadavky. Ve své reakci na výzvu musí žalovaný uvést, že nárok zcela uznává. Pokud jej neuzná zcela, musí vylíčit rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu, označit důkazy a připojit listiny, které jsou relevantní k žalobě. Není dostatečné, pokud ve svém vyjádření pouze konstatuje, že „nesouhlasí se žalobou“. Má povinnost uvést takové rozhodné skutečnosti, které by v případě jejich prokázání mohly vést alespoň k částečnému úspěchu jeho obrany. K tomuto se rovněž vyjadřoval Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 8. března 2005, sp. zn. 21 Cdo 1951/2004⁷⁶ – „*Svoji obranu proti nároku uplatněnému v žalobě nemusí žalovaný rozvádět do všech podrobností a výslovně se vyjadřovat ke všem tvrzením žalobce; postačí, jestliže postaví proti tvrzením žalobce alespoň taková svá tvrzení o rozhodujících skutečnostech, z nichž vyplývá základ jeho obrany proti žalobě, tedy jestliže uvede přinejmenším takové skutečnosti, které, budou-li také prokázány, mohou vést k tomu, že bude (může) mít ve sporu alespoň částečný úspěch.*“⁷⁷

Někteří autoři vykládají institut kvalifikované výzvy jako projev koncentrace řízení, a to konkrétně koncentrace na základě rozhodnutí soudu. Nicméně, nejedná se o koncentraci v pravém slova smyslu. I v případě kvalifikované výzvy je nezbytné, aby účastník vylíčil rozhodné skutečnosti a navrhnout důkazy k jejich prokázání v lhůtě stanovené soudem⁷⁸. K podání vyjádření předseda senátu určí žalovanému lhůtu, která nesmí být kratší než 30 dnů od doručení usnesení. Lhůta musí odpovídat povaze žalobního požadavku a soudu známým a objektivně daným možnostem žalovaného na výzvu řádně a včas zareagovat.⁷⁹

Avšak pokud účastník splní svou procesní povinnost a vyjádří se v této lhůtě k dané věci, skutková tvrzení a návrhy důkazů k jejich prokázání pak nejsou omezeny okamžikem skončení soudem poskytnuté lhůty. Účastníci mohou nadále,

⁷⁵ Nález Ústavního soudu III. ÚS 3964/17, ze dne 20. března 2018

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. března 2005, sp. zn. 21 Cdo 1951/2004

⁷⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-714-6. str. 216, 217

⁷⁸ HAMUĚÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 48

⁷⁹ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 114b – bod 4

bez omezení, uvádět i skutečnosti a navrhopvat důkazy k jejich prokázání v rámci jednání. Pokud účastník nesplní svou povinnost vyjádřit se ve stanovené lhůtě, právní úprava předpokládá vydání rozsudku pro uznání. V tomto postupu mohou být identifikovány prvky koncentrace řízení, ale přesto se daleko více přibližuje k zásadě formální pravdy.⁸⁰

V případě, že soud na základě kvalifikované výzvy vynese tzv. fiktivní rozsudek pro uznání bez naplnění zákonných předpokladů (především nevyžaduje-li to povaha věci nebo okolností případu), je naplněn odvolací důvod podle § 205b OSŘ.⁸¹

Hlavním cílem kvalifikované výzvy je zjistit okruh skutečností mezi účastníky sporných, a v případě, že je toto z vyjádření žalovaného zřejmé, nejsou splněny předpoklady pro vydání rozsudku pro uznání.⁸²

Je potřeba mít na paměti skutečnost, že usnesení dle § 114b odst. 1 OSŘ již nelze vydat nebo doručit po přípravném jednání nebo po prvním jednání ve věci.

3.2 Koncentrace v přípravném jednání § 114c OSŘ

Přípravné řízení má smysl pouze v případě, že je nezbytné nařídít jednání k rozhodnutí o věci samé. S cílem náležitého zjištění významných skutečností pro rozhodnutí soudu nařídí předseda senátu přípravné jednání v případě, že k němu nedošlo anebo nemůže dojít postupem dle § 114a odst. 1 OSŘ (tzv. „od stolu“), což závisí na soudcově uvážení⁸³, zejména v případech, kdy není možné (pro pasivitu některého z účastníků) připravit první rokování tak, aby nemuselo být odročeno. Až v případě, kdy soudce zjistí, že účastníci, nebo některý z nich, neposkytují dostatečnou míru součinnosti nezbytnou pro přípravu prvního jednání, nařídí přípravné jednání.⁸⁴ Přípravné jednání je vyloučeno v situaci, kdy soud využil institut kvalifikované výzvy v rámci přípravy jednání.

S neúčastní účastníků na přípravném řízení jsou spojeny závažné důsledky – žalovaný může být stížen rozsudkem pro uznání, nedostaví – li se bez omluvy a

⁸⁰ HAMUEÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 48, 49

⁸¹ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 114b

⁸² HAMUEÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 73

⁸³ Tamtéž, str. 80, 81

⁸⁴ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 114c – bod 1

žalobci hrozí, že soud v takovém případě řízení zastaví, rovněž, pokud se nedostaví bez omluvy. Z toho důvodu je nezbytné, aby předvolání k přípravnému jednání bylo doručeno jak samotným účastníkům, tak i jejich zástupcům. Doručováno musí být do vlastních rukou, přičemž náhradní doručení, není-li doručováno do datové schránky, je vyloučeno.

Někteří autoři tvrdí, že lhůta po přípravu k přípravnému jednání je nikoli pořádková a desetidenní, ale dvacetidenní. Tento závěr není jednoznačně podložen zákonem. O nutnosti dodržet dvacetidenní lhůtu od předvolání do doby konání přípravného jednání hovoří § 114c odst. 6 a 7 OSŘ pouze v kontextu možnosti vyhlásit fiktivní rozsudek pro uznání. Zákon tedy nevylučuje konat přípravné jednání i při nedodržení této lhůty, avšak bez možnosti postupu podle § 114c odst. 6 a 7 OSŘ a s tím, že má být zachována obecná a pořádková desetidenní lhůta k přípravě. Jedná se o podpůrné využití § 115 odst. 2 OSŘ v režimu přípravného jednání.⁸⁵

Samotní účastníci i jejich zástupci by měli být na přípravné jednání důkladně připraveni, zejména vzhledem ke koncentraci řízení. Soud potřebuje být též připraven, protože během přípravného jednání musí reagovat na přednesy účastníků o rozhodných skutečnostech a navržených důkazech.⁸⁶ Účel institutu přípravného jednání spočívá v poskytnutí předsedovi senátu prostředků k co nejpreciznější přípravě jednání tak, aby bylo možné rozhodnout již při prvním jednání. Zákonodárce si klade za cíl za cíl přispět k urychlení řízení.⁸⁷

Výhoda přípravného jednání tedy spočívá v tom, že soud jedná přímo s účastníky, což mu zejména ve složitých věcech usnadňuje stanovit okruh sporných a nesporných skutečností a rozsah důkazů, které bude třeba při jednání provést. Tímto postupem lze efektivněji připravit podklady pro samotné jednání. Zároveň při přímém jednání s účastníky vznikají vhodné podmínky pro pokus o smírné vyřešení věc. V některých případech může být věc vyhodnocena tak, že je vhodná pro řešení prostřednictvím mediace. Jak již bylo uvedeno, s koncem

⁸⁵ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 114c – bod 10

⁸⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-714-6. str. 218

⁸⁷ HAMUĚÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 80

přípravného jednání je spojena koncentrace řízení, která brání tomu, aby řízení bylo později ovlivněno nově tvrzenými skutečnostmi a nově navrženými důkazy.⁸⁸

Je rovněž důležité zmínit rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010⁸⁹, ve kterém je uvedeno: „*Je nepochybné, že tzv. koncentrace řízení může nastat skončením přípravného jednání, popřípadě uplynutím lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností, jen jestliže byly při přípravném jednání provedeny všechny potřebné úkony, příkladmo vyjmenované v ustanovení § 114c odst.3 o.s.ř., neboť jinak by přípravné jednání nenaplnilo zákonem předpokládaný účel a omezení účastníků v možnosti uvádět rozhodné skutečnosti o věci samé a označovat důkazy k jejich prokázání by bylo (zejména z pohledu dalšího průběhu řízení) neodůvodněné.*“

Stejně jako při prvním jednání může soud před skončením přípravného jednání poskytnout dodatečnou lhůtu k naplnění břemene tvrdit a prokazovat (čímž oddálí efekt koncentrace). Tato lhůta však může být stanovena pouze na návrh některého z účastníků a nesmí přesáhnout 30 dnů od skončení přípravného jednání (§ 114c odst. 4 OSŘ).⁹⁰

3.3 Koncentrace dle § 118b OSŘ – koncentrace zákonná

V této situaci jde o zakotvenou koncentraci zákonnou, což znamená, že zákon stanoví časový rámeček, do něhož mohou účastníci řízení tvrdit rozhodné skutečnosti a označovat důkazy. K později tvrzeným skutečnostem a navrženým důkazům pak soud, s výjimkou případů stanovených zákonem, nepřihlíží.

V případech, kde proběhla příprava jednání podle §114c OSŘ, tj. kdy bylo nařízeno a provedeno přípravné jednání, mají účastníci možnost uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání pouze do skončení přípravného jednání, popř. do uplynutí lhůty, která jim byla poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností.

⁸⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-714-6. str. 218

⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010

⁹⁰ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 114c – bod 6

V případě, kdy nebylo nařízeno a provedeno přípravné jednání, mají účastníci možnost uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení prvního jednání, popř. do uplynutí lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností.⁹¹

Je důležité zmínit rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010⁹², ve kterém je zmíněno: „První jednání lze pokládat ve smyslu ustanovení § 118b odst. 1 věty druhé o. s. ř. za skončené jen tehdy, byly-li při něm provedeny alespoň všechny úkony uvedené v ustanoveních § 118 odst. 1 a 2 o. s. ř.“

Na rozdíl od právní úpravy koncentrace dle § 114c odst. 4 OSŘ však zákon nevyžaduje, aby účastníci řízení podali návrh na poskytnutí této lhůty ani nestanovuje maximální délku jejího trvání. Tímto se soudcům alespoň z části otevírá prostor pro vlastní úvahu a možnost stanovení délky lhůty podle konkrétních okolností a potřeb daného případu.⁹³

Navzdory výrazným důsledkům nesplnění povinnosti tvrdit rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání, zákon explicitně neupravuje zvláštní poučovací povinnost soudu o těchto následcích. Právní úprava v současné době bezdůvodně rozlišuje otázku poučovací povinnosti soudu. Toto rozlišení se projevuje v rámci přípravného jednání, kde poučovací povinnost soudu vůči přítomným účastníkům výslovně zakotvuje, zatímco v případě koncentrací řízení dle § 118b OSŘ, kde poučovací povinnost soudu chybí.⁹⁴

Poučovací povinnost je stanovena v § 118b odst. 2 OSŘ větě druhé části za středníkem, avšak není zřejmé, zda se tato poučovací povinnost vztahuje pouze na poučení o koncentraci řízení, došlo-li k přistoupení dalšího účastníka do řízení či jeho záměně, či se týká poučení o koncentraci řízení obecně. Zákon poté zmiňuje pouze poučení v rámci předvolání k tomuto jednání.

⁹¹ ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 234, 235

⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010

⁹³ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 95

⁹⁴ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 96

Judikatura v souladu se zásadou právní jistoty pro účastníky řízení stanovuje poučovací povinnost soudu o koncentraci ke skončení prvního jednání shodně s poučením o koncentraci ke skončení přípravného jednání. Není totiž možné, aby právní úprava bezdůvodně vytvářela rozdíly v otázce poučovací povinnosti soudu.

Jak je uvedeno v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010⁹⁵ – „*Účinky tzv. koncentrace řízení podle ustanovení § 118b o. s. ř. nenastanou, jestliže účastníci nebyli o tzv. koncentraci řízení a o jejích účincích poučeni jednak v předvolání k přípravnému jednání, k jednání nebo k dalšímu jednání, jednak před skončením přípravného jednání, jednání nebo dalšího jednání, má-li v této době nastat tzv. koncentrace řízení.*“

Rovněž zde můžeme zmínit i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2013, sp. zn. 32 Cdo 4255/2011⁹⁶ – „*Poučení, které je neúplné, je poučením nedostatečným. Poskytnutí nedostatečného poučení je z hlediska procesních důsledků třeba klást naroveň situaci, kdy poučení nebylo dáno vůbec.*“

V případě, že soud řádně nepoučí účastníky o koncentraci řízení, účinky koncentrace nenastanou. To znamená, že účastníci mohou uvádět nové skutečnosti a označovat důkazy bez omezení.

„*Nebylo-li účastníku řízení poskytnuto poučení podle ustanovení § 118a odst. 1 a odst. 3 o. s. ř. dříve, než nastala koncentrace řízení (ač se tak objektivně mělo stát), nebrání ustanovení § 118b odst. 1 o. s. ř. tomu, aby tyto skutečnosti vylíčil, resp. aby označil důkazy potřebné k prokázání svých skutkových tvrzení i poté, kdy koncentrace nastala. V rozsahu, v němž skutková tvrzení a důkazy doplňuje jedna strana sporu i poté, kdy došlo ke koncentraci řízení, může doplnit tvrzení a označit důkazy i strana druhá.*“ – jak je konstatováno v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2011, sp. zn. 29 Cdo 1829/2011⁹⁷.

Pokud soud napraví tuto vadu až následně a poskytne účastníkům poučení až po skončení přípravného jednání (prvního jednání), nastane koncentrace až k tomuto okamžiku, tedy ke skončení tohoto jednání. V případě, že nedojde

⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2013 sp. zn. 32 Cdo 4255/2011

⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2011, sp. zn. 29 Cdo 1829/2011

k nápravě, účastníci mohou tvrdit rozhodné skutečnosti a navrhopvat důkazy až do vyhlášení rozhodnutí soudem prvního stupně (§119a OSŘ).⁹⁸

3.4 Koncentrace dle § 118c OSŘ – koncentrace soudcovská

Souhrnná novela, v souvislosti se zavedením nového institutu přípravného jednání a související koncentrace, a zároveň s posílením stávající zákonné koncentrace podle § 118b OSŘ, zrušila tzv. soudcovskou koncentraci, též známou jako koncentrace vhodná, která byla upravena v § 118c OSŘ. Při současném stavu právní úpravy by zachování této koncentrace bylo nadbytečné.

Na návrh účastníka mohl soud rozhodnout, že ve věci lze uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání nejpozději ve lhůtě, kterou určí. K později uvedeným skutečnostem a důkazům nebude přihlíženo. V tomto případě nemohla být soudem stanovená lhůta kratší než 15 dnů od doručení usnesení.⁹⁹ Soud byl povinen řádně doručit usnesení o koncentraci účastníkům do vlastní rukou. Do doby, než bylo usnesení řádně doručeno, nemohly vzniknout jeho právní účinky.¹⁰⁰

Pro využití tohoto institutu bylo nezbytné, aby v projednávané věci docházelo k průtahům z důvodu nečinnosti účastníka nebo aby účastník přes výzvy soudu, nevylicil všechny rozhodné skutečnosti nebo neoznačil potřebné důkazy.¹⁰¹ Účastník byl podle § 118c odst. 1 OSŘ považován za nečinného, pokud se nedostavil k jednání, ačkoliv k němu byl řádně předvolán, a současně včas nepožádal z důležitého důvodu o odročení jednání, tedy pokud soud mohl věc projednat ve smyslu § 101 odst. 3 OSŘ v jeho nepřítomnosti. I když se účastník dostavil k jednání, mohl přesto způsobovat průtahy v projednání věci, pokud sám v žalobě, ve vyjádření ve věci nebo během přípravy jednání a následně na výzvu předsedy senátu, provedenou v souladu s § 118 odst. 1 věty třetí OSŘ a podle § 118a odst. 1, 2, nebo 3 OSŘ, dosud, popřípadě ve lhůtě k tomu určené, nevylicil všechny rozhodující skutečnosti nebo neposkytl potřebné důkazy.¹⁰²

⁹⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 235, 236

⁹⁹ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 114, 115

¹⁰⁰ BUREŠ Jaroslav, DRÁPAL Ljubomír, KRČMÁŘ Zdeněk a kolektiv Občanský soudní řád, 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, str. 556 - 559

¹⁰¹ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 114, 115

¹⁰² BUREŠ Jaroslav, DRÁPAL Ljubomír, KRČMÁŘ Zdeněk a kolektiv Občanský soudní řád, 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, str. 556 - 559

Ani v případě soudcovské koncentrace dle § 118c OSŘ nebylo možné její uplatnění ve věcech uvedených v § 120 odst. 2 OSŘ. Zákon i zde umožňoval prolomení této koncentrace za splnění stanovených podmínek.¹⁰³

Soud přistoupil k rozhodnutí o koncentraci v případě, kdy to bylo v souladu s cílem zajistit efektivní průběh dalšího řízení, zejména s ohledem na zásadu ekonomie řízení. Takový postup byl často uplatňován v situacích, kdy nebylo možné ihned rozhodnout ve věci bez tvrzení dalších rozhodných skutečností nebo označení dalších důkazů. Toto se obvykle vyskytovalo při prvním jednání ve věci, kdy docházelo k průtahům.¹⁰⁴

Jak uvádí důvodová zpráva k zákonu č. 7/2009 Sb., tento typ koncentrace se v praxi neosvědčil, důvod však již není blíže specifikován. Hlavní pravděpodobnou příčinou bylo, že nařízená koncentrace, tedy povinnost uvést rozhodné skutečnosti a označit důkazy k jejich prokázání, postihovala nejen účastníka, který byl v řízení nečinný, ale z důvodu zachování rovnosti účastníků také samotného navrhovatele. Dalším důvodem, který mohl vést účastníky k pasivní rezistenci vůči tomuto institutu, byl také fakt, že jeho využití mohlo naopak přispět k nadbytečným průtahům v soudním řízení. Proti usnesení soudu o zkoncentrování řízení totiž bylo přípustné odvolání, které paradoxně řízení, ve kterém bylo usnesení vydáno, mohlo prodlužovat.¹⁰⁵

Prvky soudcovského rozhodnutí o koncentraci v současné právní úpravě můžeme spatřit v možnosti soudce stanovit lhůtu k doplnění na žádost účastníka z důležitých důvodů, buď v průběhu přípravného jednání, a to nejvýše 30 dnů (podle § 114c odst. 5 OSŘ) nebo v jednání samém (dle § 118b odst. 1 OSŘ).¹⁰⁶

3.5 Koncentrace dle § 119a OSŘ – koncentrace spojená s vyhlášením rozsudku

V tomto případě se jedná o koncentraci spojenou s vyhlášením rozsudku. Všechny rozhodné skutečnosti musejí účastníci uvést a důkazy musí být označeny dříve, než soud ve věci vyhlásí rozhodnutí, tedy až poté, co účastníci využili svého

¹⁰³ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 114, 115

¹⁰⁴ BUREŠ Jaroslav, DRÁPAL Ljubomír, KRČMÁŘ Zdeněk a kolektiv Občanský soudní řád, 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, str. 556 - 559

¹⁰⁵ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 114, 115

¹⁰⁶ WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 7., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde Praha, 2014. ISBN 978-80-7201-940-3, str. 339

práva tzv. závěrečných návrhů.¹⁰⁷ Okamžikem vyhlášení rozhodnutí je v řízení na prvním stupni nejzazším okamžikem, k němuž mohou účastníci řízení tvrdit rozhodné skutečnosti a navrhnout důkazy. Nicméně pouze v případě, že došlo k prolomení koncentrace řízení podle § 118b OSŘ nebo v situaci, kdy koncentrace řízení dosud nenastala z důvodu chybějícího poučení o ní.¹⁰⁸

V případě, že došlo ke koncentraci sporu ještě před vyhlášením rozhodnutí ve věci samé (§ 114c odst. 5 OSŘ, §118b odst. 1 OSŘ), uplatní se § 119a odst. 1 OSŘ pouze v rozsahu, v němž se neuplatní koncentrace nastolená v souvislosti se skončením prvního rokování ve věci samé. Dochází zde ke koncentraci již zkoncentrovaného řízení.¹⁰⁹

O tom je soud povinen přítomné účastníky před skončením jednání poučit. Soud musí spolu s informací o formální podstatě koncentrace poskytnout straně sporu, které hrozí neúspěch, poučení podle § 118a odst. 1 až 3 OSŘ. V rámci tohoto poučení objasní konkrétní důvod hrozící prohry (poučení o materiální podstatě koncentrace).¹¹⁰ Tímto byl plně realizován záměr důvodové zprávy k zákonu, který institut zaváděl. Dle této zprávy je poučení dle § 119a OSŘ „poslední“ možnost ke splnění povinnosti tvrzení a důkazní povinnosti v řízení před soudem prvního stupně.¹¹¹

Adresáty poučení podle § 119 odst. 1 OSŘ nejsou ti účastníci řízení, kteří se soudního jednání neúčastní z jakéhokoli důvodu. Skutečnost, že jim poučení dle citovaného ustanovení nebylo poskytnuto, se mohou úspěšně dovolávat jen tehdy, pokud soud v rozporu s § 101 odst. 3 OSŘ jednal v jejich nepřítomnosti.¹¹²

Jestliže probíhající soudní jednání bylo odloženo s cílem vyhlášení rozsudku (maximálně na dobu 10 kalendářních dnů), je nezbytné poučit přítomné účastníky o nutnosti uvést všechny rozhodné skutečnosti a označit důkazy před skončením jednání, při kterém byla věc projednána, nikoliv až před skončením

¹⁰⁷ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023. § 119a

¹⁰⁸ ŠŤNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení. 2. vydání*. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 234, 239

¹⁰⁹ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023. § 119a – bod 1

¹¹⁰ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023. § 119a – bod 3

¹¹¹ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení. Teoretik*. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str.117

¹¹² Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023. § 119a – bod 6

soudního roku, nařízeného podle § 156 odst. 2 OSŘ, při kterém byl pouze vyhlášen rozsudek.

V případě, že došlo k absenci nebo vadě poučení soudu o koncentraci řízení podle § 119a OSŘ (resp. o systému neúplné apelace v odvolacím řízení) mohou účastníci uplatnit nové skutečnosti a důkazy i v odvolacím řízení. (§ 205 odst. 2 písm. f) a § 205a písm. e) OSŘ). Pokud byli účastníci řádně poučení v řízení na prvním stupni o koncentraci dle § 118b OSŘ, bude možnost uvádět nové skutečnosti a důkazy omezena na takové, které bylo možné uvádět po zkoncentrování řízení na prvním stupni.¹¹³

Neúplná apelace v odvolacím řízení znamená omezený rozsah přezkumu, který odvolací soud může provést ohledně rozhodnutí soudu prvního stupně. V rámci systému neúplné apelace se odvolací soud obvykle soustředí na právní otázky a výklad práva, přičemž méně prostoru zůstává pro přezkum skutkových otázek. Soud prvního stupně je instancí skutkovou, tj. instancí, u které mají být zásadně při jediném jednání provedeny všechny účastníky navržené důkazy k prokázání sporných právně významných skutkových tvrzení.¹¹⁴

Systém neúplné apelace v odvolacím řízení neplatí bezvýjimečně. V určitých věcech platí systém apelace úplné, v určitých případech je možné prolomení neúplné apelace dle § 205a OSŘ.¹¹⁵

3.6 Výjimky ze zásady koncentrace

„Poté, co nastaly účinky tzv. koncentrace řízení podle ustanovení § 118b o. s. ř., účastníci (nejde-li o výjimky stanovené zákonem) nemohou uvádět jen takové rozhodné skutečnosti o věci samé, ohledně nichž mají podle hmotného práva povinnost tvrzení, a označovat jen takové důkazy, jimiž plní svou důkazní povinnost účinky tzv. koncentrace řízení nebrání účastníkům popírat správnost tvrzení protistrany o skutečnostech významných pro rozhodnutí o věci samé nebo se vyjadřovat k důkazům označeným druhou stranou sporu. K projevu, jímž účastník vyjadřuje svůj žalobní požadavek nebo stanovisko k němu, jímž uplatňuje své procesní námítky, jímž shrnuje své návrhy učiněné za řízení, jímž se vyjadřuje k

¹¹³ ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 240

¹¹⁴ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 117

¹¹⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 240

dokazování a ke skutkové a právní stránce věci nebo jímž sděluje svůj názor, jak má být věc soudem rozhodnuta, soud vždy přihlédne, i když je účastník učinil až poté, co nastaly účinky tzv. koncentrace řízení podle ustanovení § 118b o. s. ř.“ - jak bylo konstatováno v právní větě rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010¹¹⁶.

V rámci skutečností a důkazů, na něž se vztahuje zákonná koncentrace řízení, zákon stanoví výjimky, kdy účastníci mohou uvést rozhodné skutečnosti a označit důkazy i po koncentračním okamžiku. Tyto výjimky jsou zakotveny v § 118b odst. 1 OSŘ společně pro oba typy zákonných koncentrací. V rámci řízení na prvním stupni tak mají účastníci možnost učinit nejpozději do vyhlášení rozhodnutí (§119a OSŘ). Soud v odvolacím řízení může vzít v úvahu skutečnosti a důkazy, které byly uplatněny později, za splnění podmínek uvedených v § 205a OSŘ. To neplatí pro řízení uvedená v § 120 odst. 2 OSŘ.¹¹⁷

3.6.1 Zpochybnění věrohodnosti již provedených důkazů

Jde o situace, kdy účastník tvrdí a prokáže skutečnosti, které samy o sobě nebo ve spojení s již známými skutečnostmi mohou ovlivnit hodnocení soudem provedeného důkazního prostředku z hlediska jeho věrohodnosti.¹¹⁸

V okamžiku, kdy účastník úspěšně předloží důkaz, který výhradně vede ke zpochybnění jiného, již provedeného důkazního prostředku, vzniká skutková nejistota ohledně určité, pro rozhodnutí podstatné skutečnosti. Tato skutková nejistota povede k prolomení koncentrace týkající se skutečnosti, která se stala nejistou. Soud musí účastníky o prolomení koncentrace upozornit a poskytnout jim možnost předložit nová skutková tvrzení, případně možnost předložit nové důkazní návrhy. Nové skutečnosti a důkazy již mohou vést k pozitivním skutkovým zjištěním, která se mohou od původního (úspěšně zpochybněného) skutkového zjištění lišit.¹¹⁹

Posouzení věrohodnosti důkazního prostředku je jedním z prvků hodnocení důkazů soudem. Jak bylo uvedeno v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. ledna

¹¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010

¹¹⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 236, 237

¹¹⁸ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 118b – bod 12

¹¹⁹ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 118b – bod 14

2007, sp. zn. 33 Odo 579/2005¹²⁰: „Hodnocením důkazů z hlediska jejich pravdivosti soud dochází k závěru, které skutečnosti, o nichž důkazy (pro rozhodnutí významné a zákonné) podávají zprávu, lze považovat za pravdivé (dokázané) a které nikoli. Vyhodnocení důkazů z hlediska pravdivosti předpokládá též posouzení věrohodnosti důkazem poskytované zprávy podle druhu důkazního prostředku a způsobu, jakým se podle zákona provádí.“

Pojem věrohodnost není omezen pouze na terminologii civilního procesního práva, nýbrž se vztahuje k obecnému dokazování ve formálně logickém smyslu. V rámci kritického myšlení je pak rozlišováno pět kritérií pro hodnocení věrohodnosti, která jsou označována zkratkou RAVEN. Jsou jimi reputace zdroje (*reputation*), schopnost vidět (*ability to see*), vložený zájem (*vested interest*), odborné posouzení (*expertise*) a konečně neutralita zdroje (*neutrality*).¹²¹

„Nejde však o zpochybnění věrohodnosti důkazního prostředku, jestliže účastník uvede v odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně nebo za odvolacího řízení skutečnosti či navrhne důkazy, pomocí kterých má být skutkový stav věci zjištěn jinak, než jak ho zjistil soud prvního stupně na základě jím provedeného hodnocení důkazů.“, podle znění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003¹²².

Zpochybnění věrohodnosti může spočívat jednak v prokázání takových skutečností, které mohou vyvrátit závěry soudu o tom, že určitý důkazní prostředek je věrohodný, ale zároveň i takových skutečností, které mohou vyvrátit závěry soudu o tom, že určitý důkazní prostředek je nevěrohodný.¹²³

3.6.2 Skutečnosti, které nastaly až po koncentraci

Tato výjimka reaguje na skutečnost, že právní vztahy, které jsou předmětem sporu, se mohou i během soudního řízení vyvíjet.¹²⁴

Jedná se o ty skutečnosti, které nastaly až po přípravném jednání, a nebyly provedeny, po prvním jednání.

¹²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. ledna 2007, sp. zn. 33 Odo 579/2005

¹²¹ ŠÍNOVÁ, Renáta. Věrohodnost důkazních prostředků. In HAMULÁK, Ondřej (ed). Debaty mladých právníků 2007. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, str. 12

¹²² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003

¹²³ ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 238

¹²⁴ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 118b – bod 21

V případě, že bylo nařízeno a provedeno přípravné jednání a následně nastaly nové rozhodné skutečnosti či důkazy, je možné k nim bez jakýchkoliv problémů přihlídnout, a to až do vyhlášení rozhodnutí soudem prvního stupně. Vyhlášení rozhodnutí soudem prvního stupně bude mezním bodem i v případě, že by se tyto skutečnosti a důkazy objevily v mezidobí mezi skončením přípravného jednání a prvním jednáním.

Další možností je situace, že rozhodné skutečnosti a důkazy nastanou až po skončení prvního jednání ve věci, popř. po uplynutí lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností. V případě, že tato situace nastane, lze ji ve prospěch účastníka řešit dvěma způsoby. První možností je analogické použití výše zmiňované výjimky i na skutečnosti a důkazy, které nastaly po prvním jednání ve věci, bez toho, aby zde mohlo být užito pravidla, že výjimky je třeba interpretovat restriktivně. Druhou možností je jejich podřazení pod jinou z výjimek, a to konkrétně možnost uplatnění nových skutečností a důkazů, které účastník nemohl bez své viny včas uvést.¹²⁵

Pro to, aby mohly být takové skutečnosti a důkazy vztaženy pod tuto výjimku z koncentrace řízení, je přitom rozhodné to, kdy tyto skutečnosti nastaly, nikoliv to, kdy se o nich účastník dozvěděl.¹²⁶

3.6.3 Skutečnosti, které účastník neuplatnil bez své viny

Skutečnostmi nebo důkazy, které účastník nemohl do doby koncentrace předložit „bez své viny“, zahrnují důkazní prostředky a fakta, o jejichž existenci účastník v době koncentrace nemohl vědět, ačkoliv by vynaložil veškeré rozumné úsilí k jejich zajištění. Většinou není přijatelné, když účastník tvrdí, že důkazy „bez své viny“ do doby koncentrace nenašel ve svém archivu, ke kterému má neomezený přístup.¹²⁷

„Skutečnosti a důkazy jsou ve smyslu ustanovení § 228 odst. 1 písm. a/ o. s. ř. nové pouze tehdy, jestliže účastník – přestože v době původního řízení objektivně vzato existovaly – je nemohl bez své viny (proto, že o nich nevěděl a ani jinak z

¹²⁵ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 102

¹²⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 238

¹²⁷ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 118b – bod 18

procesního hlediska nezavinil nesplnění své povinnosti tvrzení či povinnosti důkazní) v tomto původním řízení (včetně řízení odvolacího) použít.“, jak bylo konstatováno v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2002, sp. zn 20 Cdo 1170/2001¹²⁸.

3.6.4 Skutečnosti doplněné na základě výzvy podle § 118a OSŘ

Po poučení soudem dle §118a OSŘ mají možnost uvádět rozhodné skutečnosti a označovat důkazy všichni účastníci řízení.

V rámci této výzvy soud stanoví lhůtu k doplnění rozhodných skutečností a důkazů, účastníci mají možnost tyto skutečnosti a důkazy doplnit pouze v rámci stanovené lhůty. Neučiní-li výjimečně tak, je koncentračním okamžikem opět až okamžik vyhlášení rozhodnutí soudem prvního stupně.¹²⁹

3.7 Další výjimky ze zásady koncentrace

3.7.1 Změna žaloby

V kontextu nově upravené koncentrace řízení bylo třeba se vypořádat i se situací, kdy žalobce v průběhu řízení se souhlasem soudu změní žalobu. Tato změna bude samozřejmě ve většině případů spojena s nutností uvádět nové skutečnosti a důkazy. Zde však stojí za zdůraznění, že zákonodárce se v tomto případě rozhodl pro zcela odlišnou právní úpravu než v případě přistoupení a záměny účastníků řízení.

Za změnu žaloby lze považovat zejména takovou změnu, která se vztahuje k petitu původní žaloby, ať už se jedná o kvantitativní či kvalitativní změnu. Změnou může být i změna v právní kvalifikaci na základě změněného skutkového stavu (změna právního důvodu). Výjimečně však změnou žaloby může být i pouhá změna tvrzeného skutkového stavu bez změny petitu.¹³⁰

Pokud byla soudem přípuštěna změna žaloby, nejsou tím dotčeny účinky koncentrace řízení (§ 118b odst. 2 OSŘ). Žalobce, který učinil dispoziční úkon změny žaloby, tak nebude moci ve vztahu ke změněné žalobě uplatnit nové skutečnosti a důkazy, učiní-li tak až po koncentračním okamžiku a nebudou-li zařaditelné pod některou z výjimek koncentrace. Stejně pravidlo platí i pro

¹²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2002, sp. zn 20 Cdo 1170/2001

¹²⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 238

¹³⁰ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 112

žalovaného v souvislosti se skutečnostmi, k nimž má povinnost tvrzení a povinnost důkazní. Soud by měl v případě rozhodování o připuštění změny žaloby zvážit i tyto okolnosti. Nicméně hlavní odpovědnost leží na samotném žalobci.

Poučení o neprolomení koncentrace řízení v případě změny žaloby již za situace, že žalobce učiní tento dispoziční úkon, nepřichází v úvahu, neboť odvolání změny žaloby je možné pouze tehdy, pokud jeho odvolání dojde soudu nejpozději současně s tímto úkonem (§ 41a odst. 4 OSŘ).

V případě změny žaloby bude koncentrace nejčastěji prolomena poučením podle § 118a OSŘ.¹³¹

V souladu s aktuální právní úpravou nebude mít žalobce jinou možnost než vzít žalobu zpět a podat žalobu novou (v případě jím zamýšlené kvalitativní změny žaloby) nebo podat žalobu další (v případě kvantitativní změny žaloby).

Hlavním záměrem aktuální právní úpravy bylo pravděpodobně předejít zbytečným průtahům v řízení v souvislosti se změnou žaloby, spočívající v nutnosti provádění dalšího dokazování. K tomu postačovala dosavadní právní úprava změny žaloby dle § 95 odst. 2 OSŘ, kdy soud má možnost nepřipustit změnu návrhu, jestliže by výsledky dosavadního řízení nemohly být použity jako podklad pro projednání změněného návrhu.¹³²

3.7.2 Změna v okruhu účastníků

Instituty přistoupení účastníka do řízení podle § 92 odst. 1 OSŘ a záměny účastníků řízení podle § 92 odst. 2 OSŘ slouží k odstranění nedostatku věcné legitimace, který byl přítomen od samého počátku řízení, a to buď v případě, že žalobce či žalovaný nejsou věcně legitimováni samostatně, nebo nejsou věcně legitimováni vůbec. Nový účastník řízení vstoupí již do probíhajícího řízení, přičemž zákonodárce v tomto ohledu zohlednil možnost předkládání nových skutečností a důkazů v souvislosti s touto situací.

Občanský soudní řád v ustanovení § 118b odst. 2 explicitně stanoví, že v případě, že došlo k přistoupení dalšího účastníka nebo k záměně účastníků, nastávají ve vztahu s novými účastníky účinky koncentrace skončením prvního jednání, které bylo nařízeno po přistoupení nebo záměně účastníka, a které se ve

¹³¹ ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 235

¹³² HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 112, 113

věci konalo. Nově přistoupivší účastníci mají možnost uvádět nové skutečnosti a důkazy jak do skončení jednání, ve kterém vstoupili do řízení (pokud se tak stalo při jednání), ale i v průběhu dalšího nařízeného (a samozřejmě i skutečně konaného) jednání.

Zákon upravuje prolomení koncentrace „ve vztahu s novými účastníky“. Možnost uvádět nové skutečnosti a důkazy po zákonem stanoveném limitu se vztahuje i na původní účastníky řízení. To však platí pouze pro ty skutečnosti a důkazy, které mají určitý relevantní vztah k nově vstoupivším účastníkům. Ve vztahu k původním účastníkům řízení lze tuto situaci vnímat jako výjimku ze zákonem stanovené koncentrace dle §118b odst. 1 OSŘ, respektive §114c OSŘ. Tímto se rovněž stanovuje další časový limit pro možnost uvádění nových skutečností a důkazů. Samozřejmě, i tito původní účastníci musí být o této možnosti soudem poučeni. Tam, kde dosavadní žalobce z řízení vystoupil a byl nahrazen novým žalobcem nebo kde dosavadní žalovaný vystoupil a byl nahrazen novým žalovaným, to znamená, že účinky koncentrace, které nastaly ke skončení přípravného jednání nebo dodatečně poskytnuté lhůty, popř. ke skončení prvního jednání nebo této dodatečné lhůty, se anulují a nastávají nově ke skončení prvního jednání, které bylo nařízeno po připuštění záměny.

Uvedená výjimka z koncentrace řízení však neplatí v případě změny osob účastníků řízení, tedy pro univerzální sukcesí (§ 107 OSŘ) či singulární sukcesí (§ 107 odst. 5 OSŘ), a toto se samozřejmě týká i dosud uvedených skutečností a navržených důkazů.¹³³

3.8 Zvláštní úpravy zásady koncentrace

Speciální úpravu koncentrace obsahuje OSŘ v případě směnečných a šekových rozkazních řízení, a také v rámci řízení ve věcech, o nichž již bylo rozhodnuto jiným orgánem (část pátá OSŘ).

3.8.1 Směnečný (šekový) platební rozkaz

Prostředkem nápravy vadného rozhodnutí jsou v případě směnečného nebo šekového platebního rozkazu námitky. V případě, že žalovaný chce napadnout

¹³³ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6, str. 110, 111

pouze výrok týkající se nákladů řízení, má možnost podat proti směnečnému nebo šekovému platebnímu rozkazu odvolání.¹³⁴

V případě včas podaných námitek obsahujících odůvodnění ze strany žalovaného nařídí soud k jejich projednání jednání. Nicméně k později vzneseným námitkám v této situaci již soud nepřihlíží.¹³⁵

Na základě včasných a odůvodněných námitek nalézací soud v rámci tzv. námitkového řízení rozhodne, zda směnečný (šekový) platební rozkaz zůstává zcela nebo zčásti v platnosti, nebo zda jej zrušuje a v jakém rozsahu. Pokud soud rozhodne, že ponechává směnečný (šekový) platební rozkaz v platnosti, stane se tento rozkaz vykonatelným v den, kdy se rozsudek soudu o jeho ponechání v platnosti stane vykonatelným. Zrušením směnečného (šekového) platebního rozkazu v námitkovém řízení a právní mocí tohoto usnesení nalézací řízení končí.¹³⁶

Námitky, které nejsou náležitě odůvodněny a není zřejmé, na jakých skutkových okolnostech žalovaný svou ochranu zakládá, případně v jakém rozsahu je směnečný (šekový) platební rozkaz napadán, nemohou mít ve vztahu k napadenému rozhodnutí suspenzivní účinek. To znamená, že nemohou odložit právní moc a vykonatelnost směnečného (šekového) platebního rozkazu.

Povaha námitek se zcela odlišuje od odporu, který se podává proti obecnému platebnímu rozkazu. Na rozdíl od účinků podání odporu proti platebnímu rozkazu (§ 174 OSŘ) se podanými námitkami směnečný (šekový) platební rozkaz bez dalšího neruší, včas podané a odůvodněné námitky v rámci jimi stanoveného rozsahu pouze odkládají právní moc a vykonatelnost směnečného (šekového) platebního rozkazu.¹³⁷

Právní úprava stanovuje několik možností, jak naložit s podanými námitkami. Námitky podané žalovaným pozdě, námitky žalovaného, které neobsahují odůvodnění, a námitky podané tím, kdo k jejich podání není oprávněn, soud odmítne. Tím dochází k situaci, kdy z hlediska právní moci (vykonatelnosti)

¹³⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 257

¹³⁵ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 175 - bod 18

¹³⁶ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 175 - bod 15

¹³⁷ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 175 – bod 16

je situace stejná, jako by námitky nebyly vůbec podány. Pokud žalovaný včas podané a odůvodnění obsahující námitky vezme zpět, soud řízení o námitkách usnesením zastaví.¹³⁸

Pro námitky proti směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu platí rovněž zásada koncentrace. Je však důležité rozlišovat rozsah koncentrace dle § 118b OSŘ, která se týká rozhodných skutečností a označení důkazů k prokázání nároku, a také na skutkovou obranu žalovaného. V případě § 175 OSŘ se totiž koncentrace vztahuje na námitky jako skutkové a právní zpochybnění nároku a směnky jako cenného papíru. Námitky lze nadále i po uplynutí uvedené lhůty, tedy po koncentraci, skutkově a důkazně vymežit, mají tak širší rozsah než § 118b OSŘ, který se zaměřuje na rozhodné skutečnosti a důkazy.

Výklad § 175 odst. 4 OSŘ prošel poměrně bouřlivým judikatorním vývojem, jehož cílem bylo zmírnit výraznou procesní přísnost, kterou právní úprava směnečného (šekového) řízení klade na žalovaného. Zdá se, že judikatura dospěla k ustálenému závěru, podle kterého je od žalovaného vyžadováno, aby v námitkách uvedl vše, co namítá proti směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu, je však přípustné, aby tyto základní důvody, pro které namítá neoprávněnost směnečného nebo šekového platebního rozkazu, byly později doplňovány.¹³⁹

„Žalovaný nemůže – se zřetelem k zásadě koncentrace řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu – po uplynutí lhůty k podání námitek uplatňovat takovou obranu, která nebyla uvedena již v námitkách. Nic mu však nebrání v tom, aby i v této fázi řízení uváděl nové skutečnosti, jež mohou mít (podle jeho názoru) význam pro posouzení důvodnosti obrany již (v námitkách řádně) uplatněné. Takové skutečnosti pak nelze považovat (směřují-li vskutku jen k doplnění dříve uplatněné námítky) za námitky nové (a tudíž opožděné), k nimž by již soud nesměl (v intencích zákazu formulovaného v ustanovení § 175 odst. 4 části věty první za středníkem o. s. ř.) přihlížet.“, jak bylo uvedeno v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2016, sp. zn. 29 Cdo 1796/2015¹⁴⁰.

¹³⁸ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 175 – bod 17

¹³⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3. str. 257, 258

¹⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2016, sp. zn. 29 Cdo 1796/2015

3.8.2 Řízení podle části V. OSŘ

Účastníci řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, mohou uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání nejpozději do skončení přípravného jednání, případně do uplynutí lhůty, která jim byla poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností (§114c OSŘ) nebo, nebyla-li nařízena a provedena tato příprava jednání, do skončení prvního jednání, které se v řízení před soudem konalo; k později uvedeným skutečnostem a důkazům se nepřihlíží. To neplatí, jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po prvním jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést, jakož i o skutečnosti a důkazy, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle §118a odst. 2 OSŘ. Tato omezení neplatí v případě, že účastníci nebyli řádně poučeni podle § 114c odst. 5 OSŘ nebo že, nebyla-li nařízena a provedena příprava jednání, soud jim neposkytl poučení o povinnostech podle odstavce 1 a o následcích nesplnění těchto povinností nejpozději v předvolání k prvnímu jednání ve věci (§250d OSŘ).

Ustanovení § 250d OSŘ upravuje, kdy v řízení podle § 244 a násl. OSŘ nastává skutkový a důkazní „stopstav“ v důsledku koncentrace řízení. V tomto ustanovení jsou rovněž zakotveny výjimky ze zásady koncentrace. Jedná se o *lex specialis* k § 118b odst. 1 OSŘ a k § 114c odst. 4 OSŘ (s výjimkou pravidla, že lhůtu k uvedení dalších skutečností a důkazů soud poskytne účastníkovi jen „z důležitého důvodu“). Nicméně při výkladu § 250d OSŘ je třeba vzít v úvahu, že zákonodárce neměl v úmyslu prostřednictvím tohoto ustanovení stanovit koncentrační pravidla, která by se výrazně odlišovala od pravidel, jež upravují koncentraci v rámci běžného civilního sporu. Při výkladových pochybnostech je vhodné konstatovat, že obě koncentrace jsou totožné, s ohledem k § 245 OSŘ – „*Není-li v této části uvedeno jinak, užijí se přiměřeně ustanovení části první až čtvrté tohoto zákona.*“ Ustanovení § 250d OSŘ současně modifikuje § 211a OSŘ a § 205a OSŘ, přičemž účastníci nemají v odvolacím řízení možnost uvádět okolnosti, které podle § 250d OSŘ nemohli uvést v řízení před soudem prvního stupně.¹⁴¹

¹⁴¹ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 250d

Řízení před správním orgánem a případně následující řízení podle § 244 a násl. OSŘ tvoří procesní jednotu v tom smyslu, že žaloba podle § 255 a násl. OSŘ slouží jako prostředek k revizi rozhodnutí správního orgánu pouze v případě, že žalobce nebo jiný účastník vyčerpal řádné opravné prostředky v rámci správního řízení. Tato logická jednotka však má své meze stanovené zákonem. Z § 250d odst. 1 OSŘ vyplývá, že k nastolení skutkového a důkazního „stopstavu“ v řízení podle § 244 a násl. OSŘ dochází, až v souvislosti se skončením prvního jednání. To znamená, že nejen žalobce, ale všichni účastníci původního řízení před správním orgánem mají možnost předložit další skutečnosti a důkazy až do skončení prvního jednání, které v řízení před správním orgánem nebyly předmětem šetření a dokazování. A to i v případě, kdy v původním řízení neuspěli, například z důvodu zanedbání břemene tvrzení a prokazování do určitého okamžiku během řízení před správním orgánem.¹⁴²

Ustanovení § 250d OSŘ předpokládá, že ke koncentraci řízení podle § 244 a násl. OSŘ dojde bez ohledu na to, zda správní orgán měl nebo neměl povinnost zjišťovat pro rozhodnutí podstatné skutečnosti z moci úřední. Koncentrace přezkumu i v těch řízeních, kde měl správní orgán povinnost zjišťovat fakta soukromoprávní povahy z moci úřední, není bez dalšího zjevně nespravedlivá, pokud účastníci měli v řízení před správním orgánem dostatečný prostor k uvedení a prokázání okolností ve svůj prospěch a správní orgán vynaložil veškeré rozumné úsilí, aby rozhodující skutečnosti sám zjistil. Pouze v případě, kdy tomu tak nebylo, je soud rozhodující o žalobě podle § 244 a násl. OSŘ povinen překlenout tyto procesní nedostatky řízení před správním orgánem svojí vlastní aktivitou, protože nemá prostor rozhodnutí správního orgánu zrušit a vrátit pro podstatné vady řízení. Za takových okolností soud prvního stupně v řízení, kde správní orgán byl povinen zjišťovat zásadní fakta z úřední povinnosti a neučinil tak, nebude vázán § 250d OSŘ a věc projedná bez koncentrace.¹⁴³

Žádné koncentrační ustanovení, tedy ani § 250d OSŘ, neomezuje soud v samostatné skutkové a důkazní iniciativě, kterou zákon předpokládá. Logickou výjimkou z každé koncentrace vytváří i situace, kdy soud při provádění důkazního prostředku náhodně zjistí okolnost, která má zásadní význam pro rozhodnutí ve věci

¹⁴² Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 250d – bod 1

¹⁴³ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 250d - bod 2

samé. Důkazní prostředek a skutečnosti z něho zjištěné je totiž nepřipustné rozdělovat na okolnosti, které již některý z účastníku předtím tvrdil, a na okolnosti, které se objevily spontánně.¹⁴⁴

Účastníci jsou povinni označit neprobírané skutečnosti a důkazy o nich v řízení před správním orgánem nejpozději do skončení prvního rokování ve věci, a to buď ke skončení prvního jednání nebo přípravného jednání. Ke koncentraci podle § 250d OSŘ nedojde, pokud se soud ještě předtím, než k ní mělo dojít a než poučil o jejích následcích, dopustil takového procesního pochybení, že účastník neměl možnost svoji povinnost k uvedení dalších skutečností a důkazů o nich naplnit.¹⁴⁵

Co se týká označování dalších faktů a důkazů o nich, účastníky omezuje skutečnost, že soud je vázán předmětem řízení, jak byl projednáván před správním orgánem (§ 250b odst. 3 OSŘ). To znamená, že ten, kdo podal návrh na zahájení řízení před správním orgánem, nemůže doplnit svá skutková tvrzení takovým způsobem, aby se předmětem řízení stalo něco jiného. Rovněž tak je vyloučeno, aby návrhatel doplnil svá tvrzení a důkazy tak, že by na jejich základě měl soud shledat, že osobou, vůči níž má rozhodnutí působit, je někdo, kdo nebyl účastníkem původního řízení (§250a OSŘ, § 250b odst. 2 OSŘ), s výjimkou tzv. procesního nástupnictví. Stejně tak jsou ostatní účastníci původního řízení před správním orgánem ohledně svých nových skutkových tvrzení a důkazů o nich limitováni tím, že nesmí podat vzájemný návrh.¹⁴⁶

Jde-li o výjimky z koncentrace, jedná se v zásadě o tytéž okolnosti, které prorážejí koncentraci běžného civilního sporu. Kdykoliv během řízení podle § 244 a násl. OSŘ (včetně odvolacího řízení) je možné tvrdit a prokazovat okolnosti zpochybňující věrohodnost provedených důkazů, skutečnosti, které účastník nemohl včas uvést „bez své viny“ a další okolnosti, k jejichž doplnění byl účastník vyzván po dodatečném poučení podle § 118 odst. 2 OSŘ.¹⁴⁷

¹⁴⁴ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 250d – bod 4

¹⁴⁵ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 250d – bod 5

¹⁴⁶ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 250d – bod 6

¹⁴⁷ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 250d – bod 7

Z § 250 odst. 1 druhé věty OSŘ plyne, že dodatečné poučení o hrozícím neúspěchu v řízení (§118a OSŘ) způsobuje průlom koncentrace pouze v případě, když soud toto poučení poskytuje v situaci, kdy prohrávající účastník netvrdí a neprokazuje pro rozhodnutí podstatná fakta proto, že se evidentně mýlí ve svém hmotněprávním názoru na projednávanou záležitost. Jestliže soud po koncentraci podle § 250d OSŘ má za to, že účastník neuvádí všechny rozhodné skutečnosti a důkazy o nich z jiného důvodu, než že se mýlí ve svém základním hmotněprávním závěru (§118a odst. 1 OSŘ), nebo proto, že po provedení označených důkazních prostředků soud nemá za to, že by účastník unesl břemeno svých tvrzení (§ 118a odst. 3 OSŘ), poučení dodatečně neposkytuje. Tuto odchylku od běžného režimu koncentrace však nelze přeceňovat, protože tam, kde potřeba doplnění dokazování nebo dalších skutkových tvrzení podle § 118 odst. 1 a 3 OSŘ vyšla najevo až po koncentraci, účastníkovi zpravidla nelze klást k tíži, že taková doplnění uvádí až nyní.¹⁴⁸

Ustanovení § 250d odst. 2 OSŘ předpokládá, že ke koncentraci řízení nedojde při absenci poučení o tom, že ke koncentraci dochází v souvislosti se skončením prvního rokování, nebo o výjimkách, na které se koncentrace nevztahuje.¹⁴⁹

I v případě koncentrace podle § 250d OSŘ soud může stanovit dodatečnou lhůtu k doplnění dalších skutečností a důkazů i v případě, že se nekoná přípravné, ale první jednání.¹⁵⁰

Ustanovení § 250d OSŘ upravuje pouze jedinou koncentraci řízení podle § 244 a násl. OSŘ, a to v souvislosti se skončením prvního jednání. Aplikace § 119a OSŘ však není vyloučena, protože § 250d OSŘ byl zjevně formulován jako modifikace koncentračních pravidel podle § 118b odst. 1 OSŘ a § 114c odst. 5 OSŘ, nikoliv jako *lex specialis* k § 119a OSŘ. Ustanovení § 119a OSŘ se aplikuje buď v situaci, kdy k vyhlášení rozsudku došlo již při prvním jednání, nebo v

¹⁴⁸ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 250d – bod 8

¹⁴⁹ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 250d – bod 9

¹⁵⁰ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 250d – bod 10

případě, že vyhlášení rozsudku proběhne v průběhu některého z následujících jednání, přičemž ke koncentraci podle § 250d OSŘ zcela nebo zčásti nedošlo.¹⁵¹

¹⁵¹ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 250d – bod 13

4 Důsledky koncentrace řízení

Důsledky koncentrace řízení v českém civilním procesu ovlivňují jak samotný průběh řízení, tak i postavení účastníků a efektivitu soudního procesu.

Prvním výrazným důsledkem je zaměření se na rychlost a efektivitu soudních procesů, kdy jsou omezeny zdlouhavé fáze řízení a předchází se zbytečným průtahům. Účastníci mohou očekávat, že jejich spory budou projednány a rozhodnuty rychleji, což přispívá ke snížení celkového trvání řízení. Tímto způsobem má koncentrace přispět k zefektivnění celého soudního systému.

Dalším klíčovým důsledkem je omezení možnosti účastníků předkládat nové skutečnosti a důkazy. Koncentrace vynucuje důslednější postup ze strany účastníků řízení.

Součástí koncentrace řízení je i zvýšená odpovědnost účastníků za průběh řízení. Musí být aktivní a plně se podílet na přípravě jednání, předkládat relevantní informace a vyčerpat svou aktivitu ve smyslu tvrzení rozhodných skutečností a plnění důkazní povinnosti. Nerespektování této povinnosti může mít pro účastníky negativní procesní důsledky.

Dalším aspektem zásady koncentrace je omezení libovůle soudce v provádění důkazů z vlastní iniciativy. Toto omezení má za cíl předejít zbytečným zpožděním a nesouladům v průběhu soudního řízení. Zároveň však zásada čelí kritice, zejména v ohledu omezení aktivní role soudce.

Transparentnost hraje také důležitou roli v kontextu koncentrace. Usnadňuje sledování průběhu řízení a zvyšuje transparentnost celého procesu. Účastníci soudního řízení jsou informováni o tom, kdy mají podat svá tvrzení a důkazy, což napomáhá přehlednosti a spravedlivému průběhu soudních jednání.

Výsledkem těchto opatření by mělo být rychlejší rozhodování soudů. Soudce by měl mít dostatek informací k tomu, aby mohl rozhodnout ve věci již v prvním nařízeném jednání.

Celkově lze konstatovat, že zásada koncentrace řízení představuje kompromis mezi snahou o rychlý a efektivní průběh soudních procesů a zároveň zajištěním spravedlnosti a rovnosti stran před soudem. Tento kompromis je nezbytný pro dosažení předvídatelnosti průběhu soudního řízení, což může přispět k lepší přípravě účastníků na dané řízení.

Dalším podstatným důsledkem je již zmíněná zásada neúplné apelace. Ta je regulována především ustanovením § 205 odst. 2 písm. f) OSŘ. Toto ustanovení stanoví, že jeden z výčetem vymezených důvodů odvolání spočívá v tom, že dosud zjištěný skutkový stav neobstojí, protože tu jsou další skutečnosti nebo jiné důkazy, které nebyly dosud uplatněny a které musí splnit podmínky stanovené v § 205a OSŘ. Odvolací soud tak ke skutečnostem nebo důkazům, které tyto podmínky nesplňují nesmí přihlídnout, jak je stanoveno v § 213 odst. 5 OSŘ.

4.1 Úvahy *de lege ferenda*

Osobně si myslím, že koncentrace řízení má své výhody. Zákonná úprava, která by dovolovala účastníkům přinášet neustále nová tvrzení a nové důkazy, by vytvářela prostředí, které může být zneužito. To by mohlo způsobit oddálení konečného rozhodnutí a poškození práva „pocitivého účastníka“, který očekává spravedlivý a rychlý soudní proces. Je důležité si uvědomit, že soud má povinnost chránit účastníka řízení. Zákonná koncentrace se někdy vnímá jako trest nebo omezení, které brání soudu v dosažení spravedlnosti. To je však pohled negativní a v určité míře nesprávný. Zákonná koncentrace má hlavně sloužit k ochraně účastníka, který se řídí pravidly, spolupracuje se soudem a usiluje o spravedlnost. Jedná se tedy naopak o opatření, které má zajistit, že účastník, který se chová řádně, bude mít šanci na spravedlivé rozhodnutí v přiměřeném čase. To je důležité zejména proto, že v právu platí, že „pozdě nalezená spravedlnost není žádná spravedlnost.“ Kritici koncentrace tvrdí, že omezení účastníků v jejich aktivitě a tlak na rychlé rozhodování soudů mohou bránit pečlivému nalezení spravedlnosti. Musíme ale také brát v potaz poučovací povinnost soudu podle § 118a OSŘ, bez které koncentrace nenastane a zmírňuje tak její efekt. V případě přílišného důrazu na pečlivé nalézání spravedlnosti dochází často k nežádoucím jevům, jako jsou zbytečné průtahy řízení. Koncentrace řízení by měla být prostředkem, jak dosáhnout spravedlivého civilního procesu, nikoliv cílem samotným.

S ohledem na skutečnost, že podle samotného zákona nemá soud pravomoc rozhodnout, že koncentrace ještě nenastane, dochází k tomu, že soudy porušují svou povinnost poskytnout účastníkům poučení o koncentraci, což má za následek, že nenastane. Anebo volí jiné prostředky, jako je přerušování přípravného jednání. Jedná se o postupy, kterými soud obchází nebo dokonce porušuje zákon. Věřím, že pokud by byla opětovně zavedena soudcovská koncentrace, pravděpodobně by se předešlo výše uvedeným situacím.

Dle mého názoru může problém nastat v situaci, kdy jedna strana není zastoupena právním zástupcem, na rozdíl od druhé strany, která právního zástupce má. Advokáti, kteří zastupují strany sporu, jsou dobře obeznámeni s důsledky koncentrace a s povinnostmi, které s ní souvisejí. Tato situace pak vytváří potenciální nevýhodu pro účastníky sporu bez právního zastoupení, kteří nemusí být tak dobře seznámeni s koncentrací a jejími právními následky.

V rámci změny žaloby zůstává zachován původní časový okamžik, který je rozhodující pro koncentraci řízení. Tato změna žaloby je podmíněna souhlasem soudu, a to i v případě, že je žaloba postavená na jiných skutkových tvrzeních. V této konstelaci se nabízí úvaha o vhodnosti posunutí časového okamžiku koncentrace, což by umožnilo účastníkovi předkládat nová skutková tvrzení a nové důkazy.

Česká republika stále nemá nový civilně procesní kodex. Prvním krokem k jeho vytvoření je věcný záměr civilního řádu soudního. Cílem je vytvoření moderního a koncepčně jednotného kodexu upravujícího civilní sporné řízení. Věcný záměr obsahuje analýzu současného stavu, identifikuje problémy a nedostatky v právním řádu a navrhuje opatření pro jejich řešení. Slouží také jako východisko pro diskusi a přípravu konkrétní legislativní úpravy.

Co se týká problematiky koncentrace řízení, považuji za důležité následující. Z hlediska terminologického se navrhuje, že namísto současného termínu „jednání“ se doporučuje vrátit se k tradičnímu pojmosloví a používat označení „ústní jednání“. Věcný záměr rovněž předpokládá konání povinného přípravného roku, který předchází ústnímu jednání. Tato rozšířená příprava je klíčová pro umožnění soudu zaměřit se během ústního jednání především na provádění důkazů týkajících se sporných skutečností. Věcný záměr se vyhýbá nadměrné formalizaci předpokladů pro konání přípravného roku, což činí současná úprava. Také se neuchyluje k stanovení prekluzivní lhůty pro uplatnění skutkového a důkazního materiálu (§118b OSŘ). Místo toho dosahuje koncentračních účinků strukturováním procesní látky a vytvořením plánu ústního jednání. Tím se zajišťuje přehlednost průběhu řízení a předvídatelnost výsledku pro strany. Věcný záměr navrhuje zavedení koncentrace soudcovské. V bodě 215 je uvedeno „*Další průběh ústního jednání určuje soudce podle okolností věci*“. Tímto je zdůrazněna zásada arbitrárního pořádku. Koncentrace řízení je ve věcném záměru upravena následovně: Bod 217: „*Každá ze stran je povinna své skutkové přednesy a návrhy*

důkazů učinit včas tak, aby věc mohla být projednána a rozhodnuta co nejrychleji.“

Bod 218: *„I bez návrhu může soud rozhodnout, že nový skutkový přednes nebo důkazní návrh nepřipustí, jestliže jej strana v rozporu s bodem 219 ze své viny neuvedla již dříve a jestliže by se jeho připuštěním rozhodnutí věci podle přesvědčení soudu významně zdrželo.“* Bod 219: *„Dopustí-li se opožděného přednesu nebo důkazního návrhu advokát z hrubé nedbalosti, může mu být nadto uložen pořádkový trest.“¹⁵²*

Myslím si, že je tento věcný záměr dobrým krokem směrem k budoucí právní úpravě. Koncentrace řízení je klíčovým prvkem efektivního soudního procesu, který směřuje k tomu, aby se důležité aspekty případu soustředily do určitých fází procesu. V tomto kontextu vidím tento věcný záměr jako pozitivní krok, který podporuje a zajišťuje rychlejší a spravedlivější rozhodování. Soustředění se na koncentraci řízení může vést ke zlepšení přístupu ke spravedlnosti pro všechny účastníky soudního procesu.

¹⁵² Eva Dobrovolná, Bohumil Dvořák, Petr Lavický, Zdeněk Pulkrábek, Alena Winterová 2020, Věcný záměr civilního řádu soudního, finální znění 2. verze

5 Závěr

Cílem této práce bylo shrnout klíčové poznatky koncentrace řízení. Koncentrace řízení, zakotvená v Občanském soudním řádu, nepochybně reflektuje snahu o efektivní a rychlý průběh soudních procesů. Předchozí kapitoly se zabývaly jednak teoretickými aspekty principů a zásad v právu, zejména pak v kontextu koncentrace, a dále historickým vývojem této instituce v českém právním prostředí.

V průběhu historie lze vysledovat, jak se princip koncentrace vyvíjel a adaptuje se k měnícím se potřebám společnosti. V období Rakouska-Uherska a v prvních letech československého státu byla zavedena první opatření směřující k efektivnímu průběhu soudních řízení. Následně došlo k výrazným změnám v období let 1949 až 1989, kdy se prosadila socialistická legislativa, avšak s rozvojem demokratických principů po roce 1989 bylo zapotřebí adaptovat koncept koncentrace na nové právní normy.

V dnešní době je koncentrace řízení významným nástrojem právní úpravy civilního soudního řádu. Jednotlivé paragrafy, § 114b, 114c, 118b a 119a OSŘ, poskytují různé formy koncentrace s různými účely a následky.

Závěrem lze konstatovat, že koncentrace řízení je komplexní institut, který má své výhody i nevýhody. Na jedné straně umožňuje rychlejší a efektivnější soudní procesy, na straně druhé však vyvstávají otázky ohledně ochrany práv účastníků.

Úvahy *de lege ferenda* by měly směřovat k hledání optimálnímu balancu mezi rychlostí soudních řízení a zajištěním spravedlivého procesu. Je nezbytné věnovat pozornost potřebám a právům všech účastníků. Závěrem je vhodné zdůraznit, že téma koncentrace řízení představuje stále otevřenou otázku, na jejímž řešení by se měla podílet nejen právní teorie, ale i praxe, soudní orgány a další aktéři právního systému.

Domnívám se, že se mi podařilo naplnit cíl této diplomové práce, který spočíval v poskytnutí komplexního pohledu na problematiku koncentrace řízení a hodnocení jejího vývoje a vlivu na český civilní soudní proces.

Resumé

Tato práce se zabývá problematikou koncentrace řízení v českém civilním soudním systému a jejím účinkem na rychlost, hospodárnost a efektivitu soudních procesů. První část práce definuje základní pojmy principu a zásady v právu a analyzuje ústavněprávní zakotvení koncentrace řízení, zejména s důrazem na zásadu rychlosti a hospodárnosti řízení. Dále se věnuje zásadám civilního procesu, jako jsou zásada dispoziční, zásada oficiality, zásada projednací, zásada vyšetřovací, zásada volného hodnocení důkazů a teorie důkazní.

Historický vývoj koncentrace řízení je podrobně zkoumán v období Rakouska-Uherska a československého státu, s důrazem na klíčové legislativní změny, jako byl Civilní řád soudní z roku 1895 a zákon o zlidovění soudnictví z roku 1949. Současná právní úprava od roku 1989 je popsána s ohledem na významné novely občanského soudního řádu.

Hlavní část práce se věnuje samotné koncentraci řízení, analyzující specifické ustanovení § 114b a následující v Občanském soudním řádu. Zabývá se kvalifikovanou výzvou k vyjádření, koncentrací v přípravném jednání a různými formami koncentrace podle § 118b, §118c (zrušen) a § 119a OSŘ. Zvláštní pozornost je věnována výjimkám ze zásady koncentrace a zvláštní úpravě koncentrace řízení.

V závěrečné části jsou analyzovány důsledky koncentrace řízení s přihlédnutím k možným úvahám *de lege ferenda*, které by mohly přispět k efektivnějšímu právnímu prostředí. Tato práce přináší důkladný pohled na historii, současnost a možnou budoucnost koncentrace řízení v českém právním prostředí.

Resumé

This thesis deals with the issue of concentration of proceedings in the Czech civil court system and its effect on the speed, economy and efficiency of court proceedings. The first part of the thesis defines the basic concepts of principle in law and analyses the constitutional law anchoring the concentration of proceedings, with particular emphasis on the principle of speed and economy of proceedings. It also discusses the principles of civil procedure such as the principle of disposition, the principle of formality, the principle of deliberation, the principle of inquiry, the principle of free evaluation of evidence and the theory of evidence.

The historical development of the concentration of proceedings is examined in detail in the period of the Austro-Hungarian Empire and the Czechoslovak state, with an emphasis of key legislative changes such as the Civil Procedure Code of 1895 and the Judicial Humanization Act of 1949.

The main part of the thesis is devoted to the concentration of the proceedings themselves, analysing the specific provisions of Section 114b et seq. Of the Code of Civil Procedure. It deals with the qualified call for expression, concentration in the preliminary hearing and various forms of concentration under § 118b, § 118c (repealed) and § 119a of the CPC. Particular attention is paid to the exceptions to the principle of concentration and the special treatment of concentration.

The final section analyses the implications of the concentration of proceedings, taking into account possible *de lege ferenda* considerations that could contribute to a more efficient legal environment. This thesis provides a thorough look at the history, present and possible future of concentration proceedings in the Czech legal environment.

Seznam použitých zdrojů a literatury

Monografie

- HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-51-6
- HORA, Václav *Učebnice civilního práva procesního*, Praha: Všehrd, 1947
- KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech: k úloze právních principů v judikatuře*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0483-3
- REMEŠ, Jiří. *Praktický úvod do civilního řízení sporného*. Právní praxe. V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-871-9
- STAVINHOVÁ, Jaruška. *Občanské právo procesní: řízení nalézací*. Učebnice (Iuridica Brunensia). Brno: Iuridica Brunensia, 1996. ISBN 80-85964-25-2
- SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni: civilní proces z pohledu účastníka*. Praktická knihovna (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-733-0
- SVOBODA, Karel; ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces*. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-279-3
- ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3
- WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 7., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde Praha, 2014. ISBN 978-80-7201-940-3
- ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 2., aktualizované vydání. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-571-5
- ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-714-6

Periodika

- ZOUFALÍK, František, DVOŘÁK, Bohumil. K vývoji a perspektivám českého civilního procesu. *Právní fórum*, roč. 6, č. 1
- JIRSA, Jaromír. K souhrnné novele občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 1
- JIRSA, Jaromír. Souhrnná novela občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 6
- JIRSA, Jaromír. Perspektivy českého civilního procesu. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 12
- NYKODÝM, Jiří, Novela občanského soudního řádu, *Bulletin advokacie* 8/2000
- ÚLEHLOVÁ, Simona, Přežije koncentrace řízení, anebo se vydáme francouzskou cestou? *Bulletin advokacie* 3/2023
- CHALUPA, Radim. Nezdařenou koncentrací do slepé uličky civilního procesu. *Právník. AV ČR, Ústav státu a práva*, 2015, roč. 154, č. 7, ISSN 0231-6625

Judikatura

- Nález Ústavního soudu ze dne 10. května 2017, sp. zn. IV. ÚS 736/17
- Nález Ústavního soudu ze dne 20. března 2018, sp. zn. III. ÚS 3964/17
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. prosince 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. května 2010, sp. zn. 28 Cdo 1396/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. ledna 2006, sp. zn. 33 Odo 1191/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. dubna 2006, sp. zn. 30 Cdo 350/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2008, sp. zn. 29 Odo 1538/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. října 2013, sp. zn. 33 Cdo 2026/2012
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. března 2005, sp. zn. 21 Cdo 1951/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2013, sp. zn. 32 Cdo 4255/2011
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. ledna 2007, sp. zn. 33 Odo 579/2005

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2011, sp. zn. 29 Cdo 1829/2011.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2016, sp. zn. 29 Cdo 1796/2015
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2002, sp. zn. 20 Cdo 1170/2001

Právní předpisy

- Zákon č. 113/1895 Civilní řád soudní
- Zákon č. 11/1918 Sb. Zákon o zřízení samostatného státu československého.
- Zákon č. 319/1948 Sb. Zákon o zlidovění soudnictví
- Zákon č. 142/1950 Sb. Občanský soudní řád
- Zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád
- Zákon č. 171/1993 Sb. Zákon, kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád
- Zákon č. 30/2000 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
- Zákon č. 7/2009 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákon
- Zákon č. 121/2008 Sb. Zákon o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů

Komentáře k zákonům

- BUREŠ Jaroslav, DRÁPAL Ljubomír, KRČMÁŘ Zdeněk a kolektiv Občanský soudní řád, 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006
- IŠTVÁNEK, František. In DAVID, Ludvík a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. Díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR
- Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023
- SVOBODA, Karel. Občanský soudní řád: komentář. 3. vydání. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-828-3

Důvodové zprávy

- Důvodová zpráva k zákonu č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
- Důvodová zpráva k zákonu č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony